

Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
Філологічний факультет
Кафедра української мови та літератури

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор

Набока
С.Г. Набока

«21» березня 2024 р.

**ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО
ЕКЗАМЕНУ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ: УКРАЇНСЬКА МОВА І
ЛІТЕРАТУРА ТА ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА З МЕТОДИКОЮ ЇХ
НАВЧАННЯ. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
підготовки здобувачів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

спеціальності

014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

предметна спеціальність

014.01 Середня освіта (Українська мова і література)

**за освітньо-
професійними
програмами**

Середня освіта (Українська мова і література)

Середня освіта (Українська мова і література).

Середня освіта (Мова і література (англійська))

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену зі спеціальності: Українська мова і література та зарубіжна література з методикою їх навчання. Теорія і практика навчання і виховання для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійних програм «Середня освіта (Українська мова і література)»; Середня освіта (Українська мова і література). Середня освіта (Мова і література (англійська)) спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) (предметна спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література))

Розробники:

Падалка Р.М., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;

Лисенко Н.В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;

Разживін В.М., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;

Цибулько Л.Г., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри української мови та літератури.

Протокол №7 від «01» лютого 2024 р.

Завідувач кафедри
української мови та літератури

О.Л. Біличенко

Затверджено та рекомендовано до впровадження вченою радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»
«21» березня 2024 р.,
протокол №6

І. ЗМІСТ ПРОГРАМИ З СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мова – надзвичайно складне і багатогранне явище, яке визначає інтелектуально-особистісний, соціальний і духовний розвиток людини. Оволодівати її багатствами – значить засвоювати цілі історико-культурні пласти розвитку народу, зрозуміти його світосприймання і світорозуміння. Отже, мовна підготовка філолога не зосереджується лише на засвоєнні лінгвістичних знань, а покликана сформувати спеціаліста, здатного осягнути мовне явище у всій його повноті, взаємодії з усім комплексом, що визначає ментальність нації взагалі та окремої людини зокрема. Таким чином, мета екзамену з сучасної української мови – виявити рівень засвоєння усіх розділів лінгвістичної науки, історії їхнього розвитку і становлення, особливості лінгвістичних контактів, а на цій основі – готовність розглядати і трансформувати мовні явища у контексті соціо-гуманітарних проблем.

Під час складання іспиту студент повинен продемонструвати:

- глибокий науковий рівень засвоєння і репродукції знань теоретичного матеріалу;
- уміння оптимально співвідносити теорію з практикою;
- рівень сформованості вмінь і навичок усного та писемного мовлення;
- ступінь оволодіння нормами української літературної мови;
- уміння робити лінгвістичний аналіз тексту, складати схему речення або конструювати речення за поданою схемою.

До програми включено основні питання курсу сучасної української мови.

Опрацьовуючи розділ “Вступ”, студент має звернути увагу на основні процеси і шляхи формування і розвитку мови кожного зі слов’янських народів, основні мовні стилі.

Розділ “Фонетика і фонологія” вимагає уміння розрізняти поняття “звук” і “фонема”, характеризувати голосні й приголосні звуки, розуміти зміни в системі голосних і приголосних (із історичною довідкою), вміти записувати текст фонетичною транскрипцією, що пов’язано зі знанням орфоепічних норм.

Складним є розділ “Графіка та орфографія”, оскільки в ньому розглядаються не тільки питання співвіднесеності звуків і букв, а й правила орфографії, засвоєння яких потребує певних умінь і навичок.

З лексикології та фразеології майбутньому вчителю слід повторити основні групи слів за значенням, фразеологічні одиниці, їхні типи, джерела фразеології.

Міцні знання з морфеміки та словотвору допоможуть безпомилково виконувати морфемний і словотвірний аналіз слів.

Центральне місце в системі розділів науки про лінгвістику належить синтаксису, в структурі якого всі засоби мови і мовлення знаходять функціональну оцінку. Майбутній учитель має продемонструвати уявлення сучасного стану синтаксичної науки, охарактеризувати синтаксичні одиниці – словосполучення, речення, визначити головні та другорядні члени речення, способи ускладнення простого речення, особливості його пунктуаційного оформлення.

При опрацюванні синтаксису складного речення необхідно звернути увагу на принципи класифікації складнопідрядних речень, особливості структурно-семантичної класифікації, згідно якої розрізняються види підрядних речень у сучасній школі.

Художня література посідає провідне місце серед усіх інших видів мистецтв, оскільки образом, художнім словом передає найрізноманітніші сфери людського буття, зовнішній і внутрішній світ людини. На формування художнього слова, його специфіки і спрямована фахова підготовка філолога. Йому, як спеціалісту, необхідно не просто засвоїти певну суму історико-літературних, теоретичних знань, а сформувати здатність осягати художній твір у його змістовно-естетичній даності, неповторності. Вивчення літератури – це засвоєння кількох культурних пластів, кожен з яких виробляв би своє розуміння прекрасного, утверджував би ідеал людини, особистості. Водночас літературний процес становить нерозривний потік, коли одні набуття, трансформуючись, видозмінюючись, неодмінно входять у наступні, збагачують їх, допомагають

прояву нового. Тому при прочитанні художнього твору, його аналіз і слід враховувати як синхронний, так і діахронний підходи.

Будь-який твір – це результат осмислення, переживання і перевтілення, яке відбувається за естетичними законами, передбачаючи значну роль домислу. Художній твір – це перш за все суб'єктивний авторський світ, що відбиває складну взаємодію етичних, естетичних, соціальних, філософських тощо уподобань митця. У зв'язку з цим важливо збагнути авторську позицію, заявлену в творі, не підмінити її власною, і в той же час чітко висловлювати особисте ставлення до зображеного. Це й повинне забезпечити науково-об'єктивний, ґрунтовний, позбавлений соціологічних впливів літературознавчий аналіз.

Фаховий рівень бакалавра вимірюється не лише суто літературознавчою підготовкою. Вчителю-словеснику необхідно володіти умінням донести красу, естетичну привабливість художнього твору до учнів. Заняття з літератури повинно бути не уроком переказування змісту, підходу до нього як своєрідної ілюстрації історії, а уроком роздумів над людською сутністю, виявленням її місця у світі. Це є наріжним каменем незалежно від віку школярів, теми твору, навчальної мети заняття. Забезпеченню цього слугуватиме ґрунтовна методична підготовка, знання різноманітних прийомів і способів, з метою занурення школярів у світ твору, виникнення бажання розмірковувати над прочитаним, досягти його естетичну приналежність.

Під час складання іспиту студент **повинен продемонструвати:**

- сприйняття літератури як особливого феномену людського духу, який розвивається за притаманними йому законами;
- уміння зіставляти окремі естетичні факти, щоб на цій підставі вибудувати цілісне бачення всього процесу, пізнання його закономірностей, перспектив розвитку;
- уміння виявляти авторське бачення висвітлюваної проблеми, готовність поважати чужу думку, знаходити в ній раціональне зерно;
- глибокий науковий рівень засвоєння і репродукції знань теоретичного матеріалу;
- уміння оптимально співвідносити теорію з практикою.

Також студент повинен бути ознайомлений з найновішими науково-методичними публікаціями стосовно кожної дисципліни.

ВСТУП

Українська мова — національна мова українського народу. Місце української мови серед слов'янських мов. Значення творчості І.П. Котляревського в розвитку української літературної мови на народній основі, Т.Г. Шевченко - основоположник нової української літературної мови.

Поняття мовної норми.

Писемна й усна форми літературної мови.

Основні стильові різновиди писемної і усної форм української літературної мови.

ФОНЕТИКА І ФОНОЛОГІЯ. ОРФОЕПІЯ

Предмет і завдання фонетики. Описова, історична, експериментальна фонетика.

Голосні звуки, їх класифікація за горизонтальним рухом язика, ступенем підняття язика до піднебіння та участю губ.

Позиційні чергування голосних звуків у наголошених і ненаголошених складах [e] – [e^h], [и] – [и^с], [o] – [o^у]; чергування [i] – [i], [y] – [y].

Приголосні звуки, їх класифікація.

За участю голосу і шуму: 1) сонорні; 2) шумні (дзвінкі, глухі).

За місцем утворення: 1) губні; 2) передньоязикові; 3) середньоязикові; 4) задньоязикові; 5) гортанні.

За способом утворення: 1) проривні; 2) фрикативні; 3) африкати; 4) зімкнено-прохідні (носові, бокові, вібранти).

Зміни приголосних звуків у потоці мовлення- АСИМІЛЯЦІЯ приголосних (повна і часткова, регресивна і прогресивна). АСИМІЛЯЦІЯ за голосом, за м'якістю, за місцем і способом творення. Дисиміляція приголосних (прогресивна і регресивна). Спрощення груп приголосних. Відбиття явищ асиміляції, дисиміляції і спрощення на письмі.

Подовження приголосних, що виникло внаслідок прогресивної асиміляції. Фонетичний і морфологічний тип подовження. Семантичний тип подовження.

Фонологічна система української мови. Поняття про фонему. Основний, вияв фонем і її позмційні та комбінаторні варіанти. Склад.

Чергування фонем. Чергування в системі голосних фонем (з історичним поясненням):

1) Чергування /О/ та /Е/ з фонемним нулем: день - дня, сон – сну;

2) Чергування /О/ та /Е/ з /І/: віз,- воза, село - сіл. Випадки відхилення від цих чергувань; фонетичні властивості /І/, що розвинувся з Ъ (ять).

3) Чергування /Е/ - /О/ після шиплячих та /j/. Випадки відхилення від цих чергувань.

Чергування приголосних фонем (з історичною довідкою).

/Г-Ж-З/, /К-Ч-Ц/, /Х-Ш-С/. Фонетичний аналіз слів.

ОРФОЕПІЯ

Орфоепія як розділ мовознавства і як система правил літературної вимови. Значення орфоепічних норм, причини їх порушення.

Основні правила української літературної вимови. Вимова голосних і приголосних звуків у різних позиціях, а також окремих звукосполучень (-ться, -шся та ін.).

ГРАФІКА І ОРФОГРАФІЯ

Українська графіка як вчення про систему знаків, що забезпечують передачу звукової мови на письмі, і про звукове значення букв. Український алфавіт. Співвідношення між буквами і звуками.

Позначення на письмі м'якості приголосних. Правила вживання м'якого знака. Напівм'які приголосні.

Вимова Я, Ю, Є, Ї як. двох звуків, у позиції після твердих приголосних. Вживання апострофа.

Українська орфографія та її принципи: фонетичний, морфологічний, історичний (традиційний); диференціюючі написання.

Написання слів разом, окремо, через дефіс. .

Правопис прізвищ і географічних назв.

Правопис найуживаніших префіксів і суфіксів. Правопис слів іншомовного походження.

Вживання великої літери.

ЛЕКСИКОЛОГІЯ І ЛЕКСИКОГРАФІЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ

Предмет і завдання лексикології української мови. Слово як основна одиниця мови.

Омоніми, синоніми, антоніми. Пароніми.

Формування лексичної системи української мови.

Склад української лексики зі стилістичного погляду.

Фразеологія. Загальне поняття про фразеологічні одиниці.

Основні типи фразеологічних одиниць. Джерела української фразеології.

Типи словників та їх характеристика.

МОРФЕМНА СТРУКТУРА СЛОВА

Поняття морфеми. Слово і морфема. Основний вияв морфеми, її позиційні та комбінаторні варіанти.

Типи морфем: кореневі й афіксальні.

Корінь слова. Вільний і зв'язаний корінь.

Лексична основа. Похідна і непохідна основа. Чиста основа.

Вільна і зв'язана основа. Флексія. Нульова флексія;

Префікс, постфікс, суфікс.

СЛОВОТВІР

Словотвір як розділ мовознавчої науки. Словотворення як джерело збагачення словникового складу мови.

Словотворчі засоби. Словотворчі типи. Похідна, непохідна і твірنا основа.

Способи словотворення в українській мові.

Морфемний і словотвірний аналіз слів.

ГРАМАТИКА

Грамати́ка як наука. Граматичні значення та засоби їх вираження в українській мові. Граматична форма слова і граматична категорія.

МОРФОЛОГІЯ

Предмет і завдання морфології. Частини мови, принципи виділення їх. Перехід слів з однієї частини мови в іншу.

ІМЕННИК

Значення, морфологічні ознаки, синтаксичні функції. Семантичні категорії іменника. Іменники загальні та власні назви. Категорії істот/неістот, конкретності/абстрактності, збірності й одиничності.

Граматичні категорії іменника. Категорія роду і засоби її вираження. Стилiстичне вживання паралельних форм роду іменників.

Категорія числа, її значення і граматичне вираження. Стилiстичне вживання паралельних форм числа іменників.

Відмінювання іменників. Поділ іменників на відміни.

Групи іменників I і II відмін.

Іменники, що знаходяться поза відмінами. Субстантивація.

Правопис, складних іменників.

ПРИКМЕТНИК

Значення прикметника, його морфологічні ознаки і синтаксичні функції.

Семантичні розряди прикметників.

Ступені порівняння якісних прикметників.

Повні й короткі форми прикметників. Відмінювання прикметників.

ЧИСЛІВНИК

Значення, морфологічні ознаки і синтаксичні функції числівника.

Розряди числівників за значенням. Особливості відмінювання числівників.

ЗАЙМЕННИК

Семантична, морфологічна і синтаксична своєрідність займенника як частини мови.

Розряди займенників за значенням.

Правопис займенників.

ДІЄСЛОВО

Значення дієслова його морфологічні ознаки. Дієвідмінювані, відмінювані й незмінні форми дієслова, синтаксичні функції.

Інфінітив як початкова форма дієслова. Синтаксичні функції інфінітива.

Категорія виду дієслова. Основні значення доконаного і недоконаного видів. Способи творення видових форм.

Категорія стану дієслова. Дієслова активного, пасивного і середньо-зворотного стану.

Категорія часу дієслова. Значення теперішнього, минулого і майбутнього часів.

Категорія способу дієслова. Основні значення дійсного, умовного і наказового способів.

Дієвідмінювання. Особові форми I і II дієвідмін дієслів.

Дієприкметники як дієслівна форма. Активні і пасивні дієприкметники, особливості їх творення. Безособові форми на -но, -то. Їх походження і вживання.

Правопис НЕ з дієприкметниками разом і окремо. Дієприслівник як дієслівна форма.

Творення дієприслівників.

Перехід дієприслівників у прислівники та прийменники.

ПРИСЛІВНИК

Значення, морфологічні ознаки і синтаксичні функції прислівника. Структурно-семантичні розряди прислівників. Правопис прислівників.

СЛУЖБОВІ СЛОВА

Прийменник. Поділ прийменників на групи за походженням.

Морфологічний склад прийменників.

Сполучник. Класифікація сполучників за будовою.

Сполучники сурядності і підрядності. Правопис сполучників.

Частки. Значення і функції часток. Класифікація часток за значенням. Правопис часток.

СИНТАКСИС

Словосполучення як одиниця синтаксису. Синтаксис української мови. Словосполучення і речення як основні синтаксичні одиниці.

Типи синтаксичних відношень у словосполученні (атрибутивні, об'єктні, обставинні).

Грамаітичні зв'язки слів у словосполученнях: узгодження, керування, прилягання.

ПРОСТЕ РЕЧЕННЯ

Головні члени речення.

Підмет. Простий і складений підмет, способи його вираження.

Присудок. Простий дієслівний присудок, способи його вираження.

Іменний складений присудок, способи його вираження.

Дієслівний складений присудок, способи його вираження.

Тире на місці нульової зв'язки.

Другорядні члени речення.

Додаток. Прямий і непрямий додаток. Способи вираження.

Означення. Узгоджене і неузгоджене означення, способи вираження.

Просте ускладнене речення.

Відокремлені другорядні члени речення. Відокремлені означення.

Пунктуація при відокремлених означеннях:

Відокремлені прикладки. Пунктуація при відокремлених прикладках.

Відокремлення додатків та обставин.

СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ

Складне речення. Типи складних речень. Основні засоби зв'язку частин складного речення.

Складносурядні речення, їх структурні особливості. Засоби поєднання предикативних частин складносурядних речень.

Різновиди (класифікація) складносурядних речень (єднального, протиставного, зіставного, розділового значення).

Пунктуація в складносурядних реченнях.

Складнопідрядні речення. Принципи класифікації складнопідрядних речень.

Засоби зв'язку головної і підрядної частин (сполучники і сполучні слова).

Структурно-семантичні типи складнопідрядних речень (нерозчленованої і розчленованої структури).

Складнопідрядні речення нерозчленованої структури (з підрядними означальними, з'ясувальними, способу дії, міри і ступеня). Засоби вираження зв'язку між частинами. Місце підрядної частини.

Складнопідрядні речення розчленованої структури (з підрядними часу, умови, мети, причини, місця, порівняльними, допустовими, наслідковими, супровідними). Засоби вираження зв'язку між частинами. Місце підрядної частини.

Безсполучникові складні речення, їх різновиди (з однотипними і різнотипними частинами).

Пунктуація в безсполучникових складних реченнях.

Складні багатокомпонентні речення.

Складносурядні багатокомпонентні речення.

Складнопідрядні багатокомпонентні речення (з послідовною підрядністю, однорідною, неоднорідною супідрядністю).

Безсполучникові багатокомпонентні речення.

Складні багатокомпонентні речення з різними типами зв'язку (сполучниковим, безсполучниковим).

Складне синтаксичне ціле.

Пряма і непряма мова. Пунктуація в реченнях з прямою мовою. Заміна прямої мови непрямою.

Рекомендована література

1. Український правопис. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/ukrayinskij-pravopis-2019>.

2. Євсєєва, Галина П. Практикум з правопису української мови [Текст] : [навч. посіб.] / Галина Євсєєва, Лариса Богуславська, Юлія Рощина ; ДВНЗ "Придніпров. держ. акад. буд-ва та архітектури", Каф. українознавства, документознавства та інформ. діяльності. - Дніпро : ПДАБА,

2020. - 182 с. : табл.

3 Практикум з українського правопису [Текст] : навч. посіб. / [М. Л. Дружинець та ін. ; за заг. ред. М. Л. Дружинець] ; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова [та ін.]. - Одеса : ОНУ, 2018. - 394 с. - Бібліогр. в кінці розд.

4. Український правопис / Нац. акад. наук України ; ред. Є. І. Мазніченко, В. Є. Македон, С. В. Шарабанова. – Київ : Наукова думка, 2019. – 390, [1] с.

5. Ющук, Іван Пилипович. Практикум з правопису і граматики української мови [Текст] : посібник / І. П. Ющук. - Київ : Освіта, 2018. - 287 с. : табл. - 10020 прим.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

- Культура професійного мовлення: метод, вказівки з курсу "Українська мова за професійним спрямуванням" для студентів I курсу всіх спеціальностей: [Електронний ресурс] упор. Л. М. Кулакевич. Д.: ДВНЗ УДХТУ, 2011, 38 с. Режим доступу: udhtu.com.ua/userfiles/file/MВ_226f.pdf.
- Культура усного та писемного ділового мовлення: методичні поради. Черніг. центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів держ. влади, місцевого самоврядування, держ. п-в, установ і орг.; Уклад.: П.М.Підгайний. Чернігів: ЦППК, 2011. 166 с.
- http://pidruchniki.com/1873031738363/dokumentoznavstvo/sluzhbovi_listi 120 Навчально-методичний посібник: Ділове українське мовлення. 2-ге вид., виправ і доповнен. Хмельницький: Центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій. 2017. 120 с.

II. ЗМІСТ ПРОГРАМИ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ З МЕТОДИКОЮ НАВЧАННЯ

Пояснювальна записка

Художня література посідає провідне місце серед усіх інших видів мистецтв, оскільки образом, художнім словом передає найрізноманітніші сфери людського буття, зовнішній і внутрішній світ людини. На формування художнього слова, його специфіки і спрямована фахова підготовка філолога. Йому, як спеціалісту, необхідно не просто засвоїти певну суму історико-літературних, теоретичних знань, а сформувати здатність осягати художній твір у його змістовно-естетичній даності, неповторності. Вивчення літератури – це засвоєння кількох культурних пластів, кожен з яких виробляв би своє розуміння прекрасного, утверджував би ідеал людини, особистості. Водночас літературний процес становить нерозривний потік, коли одні набуття, трансформуючись, видозмінюючись, неодмінно входять у наступні, збагачують їх, допомагають прояву нового. Тому при прочитанні художнього твору, його аналіз і слід враховувати як синхронний, так і діахронний підходи.

Будь-який твір – це результат осмислення, переживання і перевтілення, яке відбувається за естетичними законами, передбачаючи значну роль домислу. Художній твір – це перш за все суб'єктивний авторський світ, що відбиває складну взаємодію етичних, естетичних, соціальних, філософських тощо уподобань митця. У зв'язку з цим важливо збагнути авторську позицію, заявлену в творі, не підміняти її власною, і в той же час чітко висловлювати особисте ставлення до зображеного. Це й повинне забезпечити науково-об'єктивний, ґрунтовний, позбавлений соціологічних впливів літературознавчий аналіз.

Фаховий рівень бакалавра вимірюється не лише суто літературознавчою підготовкою. Вчителю-словеснику необхідно володіти умінням донести красу, естетичну привабливість художнього твору до учнів. Заняття з літератури повинно бути не уроком переказування змісту, підходу до нього як своєрідної ілюстрації історії, а уроком роздумів над людською сутністю, виявленням її місця у світі. Це є наріжним каменем незалежно від віку школярів, теми твору, навчальної мети заняття. Забезпеченню цього слугуватиме ґрунтовна методична підготовка, знання різноманітних прийомів і способів, з метою занурення школярів у світ твору, виникнення бажання розмірковувати над прочитаним, осягати його естетичну приналежність.

Під час складання іспиту здобувач **повинен продемонструвати:**

- сприйняття літератури як особливого феномену людського духу, який розвивається за притаманними йому законами;

- уміння зіставляти окремі естетичні факти, щоб на цій підставі вибудувати цілісне бачення всього процесу, пізнання його закономірностей, перспектив розвитку;
- уміння виявляти авторське бачення висвітлюваної проблеми, готовність поважати чужу думку, знаходити в ній раціональне зерно;
- глибокий науковий рівень засвоєння і репродукції знань теоретичного матеріалу;
- уміння оптимально співвідносити теорію з практикою.

Також здобувач повинен бути ознайомлений з найновішими науково-методичними публікаціями стосовно кожної дисципліни.

В умовах реалізації концепції навчання української літератури ставляться нові вимоги до підготовки вчителя-словесника, відповідно до яких випускники педагогічних закладів повинні володіти теоретичними знаннями, мати ґрунтовні практичні навички, високу професійну майстерність.

Основи професійної майстерності майбутнього вчителя-словесника формуються у педагогічному університеті у ході вивчення літературознавчих дисциплін та методики навчання української літератури.

Мета комплексного кваліфікаційного екзамену з української літератури та методики її навчання – встановити якість фахової підготовки вчителя-словесника.

Екзамен повинен виявити, якою мірою майбутні вчителі оволоділи теорією у єдності її елементів як необхідною передумовою аналітичної дії і правильно нею користуватися (уміння уважного прочитання твору, вміння опиратись на текст і на теорію при обґрунтуванні тих чи інших тез тощо, знання критеріїв досконалості змісту й форми художнього твору, розрізнення художніх засобів, знання особливостей аналізу творів різних жанрів і жанрових різновидів, особливостей читання і переповідання творів різних жанрів, а також загальними вимог до цього процесу, уміння творчо підійти до того чи іншого завдання, відстоювати власну думку, гнучко інтерпретувати ті чи інші положення, досконало моделювати, конструювати й організовувати класну та позакласну роботу) з опорою на знання фактів, термінології, методів навчання, принципів, закономірностей і тенденцій розвитку сучасної методичної науки.

На комплексному кваліфікаційному екзамені здобувачі мають продемонструвати розуміння й знання методики навчання української літератури.

Програма складена на основі чинних робочих програм для спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова та література)

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену вміщує такі розділи:

1. Українська література.
2. Методика навчання української літератури.
3. Рекомендована література
4. Критерії оцінювання відповіді здобувачів на комплексному кваліфікаційному екзамені з української літератури та методики її навчання.

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Давньоруська література.

1. Література Київської Русі (оглядово).
2. "Слово о полку Ігоревім" - вершина давньоруської літератури.
3. Літописи козацької доби (загальний огляд).

Стара українська література.

1. Григорій Сковорода. Художня творчість Г.Сковороди - крок від старої до нової української літератури.
2. "БасніХарьковскія" як вираження суспільно-філософських і морально-етичних поглядів Сковороди.
3. Поетична творчість Г.Сковороди. Збірка "Сад божественних песней" як зразок духовної лірики.

Література перших десятиліть XIX століття.

1. І .П.Котляревський — зачинатель нової української літератури.
2. Бурлескно-травестійна поема "Інеїда". Тема, сюжет поеми у зіставленні з "Енеїдою" Вергілія.

3. Нове трактування "Енеїди" І.П.Котляревського (Зруйнування Запорізької Січі, мандри козаків за Дунай чи Кубань тощо).
4. Нова українська драматургія. Жанрові особливості "Наталки Полтавки" як соціально-побутової драми.
5. Байка - один з найхарактерніших жанрів просвітительського реалізму.
6. Байки в античній, європейській, російській, українській літературах.
7. Петро Гулак-Артемівський. Життєвий і творчий шлях.
8. Євген Гребінка. Байки "Ведмежий суд", "Рибалка", "Ячмінь", "Віл" як зразки просвітительського реалізму. Переважання в них викривального начала над дидактичним. Розкриття антинародної суті суду і місцевої влади.
9. Євген Гребінка. Байки "Грішник", "Лебідь і Гуси", "Верша та болота", "Маківка". Розкриття загальнолюдських вад у цих байках.
10. Григорій Квітка-Основ'яненко - основоположник художньої прози в новій українській літературі.
11. Г. Квітка-Основ'яненко. Бурлескно-реалістичні оповідання ("Салдацький патрет", "Мертвецький Великдень" "От тобі і скарб", "Пархімове снідання". "Підбрехач") й повість "Конотопська відьма".
12. Сентиментально-реалістичні повісті ("Маруся", "Козир-дівка", "Сердешна Оксана", "Щира любов") як відображення звичаїв, побуту, душевного благородства сільських трудівників, поетизація людей хліборобської праці).
13. Романтизм. Причини його появи. Ознаки романтичного методу і стилю.
14. Формування українського романтизму.
15. Романтична поезія Боровиковського.
16. Романтична поезія Метлинського.
17. Романтична поезія Забіли.
18. Романтична поезія Петренка.
19. Розвиток літератури на західноукраїнських землях.
20. Виникнення і розвиток гуртка "Руська трійця".
21. Літературний хист Шашкевича, Вагилевича, Головацького.

Література 40-50 років XIX століття.

1. Перша політична таємна організація на Україні - Кирило-Мефодіївське товариство.
2. Т.Г.Шевченко - центральна постать українського літературного процесу XIX ст.
3. Політичні й соціальні погляди Т.Г.Шевченка.
4. Естетичні погляди Т.Г.Шевченка.
5. Перший період творчості Т.Г.Шевченка (1833-1843 рр.). Балади. "Кобзар". Оцінка "Кобзаря" у пресі. Усвідомлення Шевченком завдань народного поета ("Думи мої, думи...", "На вічну пам'ять Котляревському", "До Основ'яненка"). Образ народного співця у вірші "Перебендя". Романтичний характер ранніх творів Т.Г.Шевченка ("Іван Підкова", "Тарасова ніч", "Катерина")
6. Історична тема у творчості Т.Г.Шевченка "Гамалія". "Гайдамаки" - найвидатніший твір Т.Г.Шевченка на історичну тему.
7. Другий період творчості (1843-1847). "Сон", "У всякого своя доля", "Єретик". Історична основа поеми, побудова, образи-персонажі. "Кавказ" Викриття в поемі царської політики колонізаторства, соціального і національного гноблення народів. "І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм...", "Наймичка", "Заповіт".
8. Творчість періоду заслання ("Невольничя муза"). Розвиток ліричних жанрів. Вираження духу поета-борця ("Караюсь, мучусь, але не каюсь..."). Тема дружби народів ("Ще як були ми козаками", "У бога за дверима лежала сокира..."). Мотиви революційної боротьби ("Якби ви знали, паничі"). Мотиви неволі, самотності: "І небо невмите, і заспані хвилі...", "Знов мені не привезла...", "Заросли шляхи тернами", "Огні горять, музика грає..."
9. Творчість після заслання. Нове ідейно-художнє піднесення поета. Дальший розвиток у творах революційно-демократичних ідей. Посилення заклику до селянської революції ("Я не нездужаю, нівроку", "Неофіти", "Марія"). Щоденник Шевченка. Значення творчості.

Література 50-60 рр. XIX ст.

1. Загальний огляд літературного процесу.

2. "Основа" - перша спроба української журналістики.
3. Марко Вовчок. Життєвий і творчий шлях письменниці. Т.Шевченко про Марка Вовчка як "молоду силу" в українській літературі; "обличителя жестоких людей несытих".
4. "Народні оповідання" Марка Вовчка.
5. Проникнення письменниці в глибину народної душі, в обставини соціального буття народу, розкриття трагічної долі селянки-кріпачки ("Козачка", "Горпина", "Одарка", "Ледащиця", "Два сини"). Проникнення в соціальну психологію селянства. Особливості оповіди.
6. "Інститутка" - перша соціальна повість в українській літературі.
7. Уславлення визвольної боротьби народу у творах Марка Вовчка. Історична повість "Кармелюк". Легендарно-романтичний образ народного месника. Емоційність, яскравість, фольклоризм стилю.
8. Анатоль Свидницький. "Люборацькі" - перший соціально-психологічний роман в українській літературі.
9. Пантелеймон Куліш. Короткі відомості про життя і творчість. Складність натури П.Куліша. "Чорна рада" - перший історичний роман в українській літературі. Поєднання рис реалізму й романтизму в творі. Висока оцінка роману Т.Шевченком, І.Франком.
10. Леонід Глібов. Огляд життя і творчості. Реалізм байок Л.Глібова. Викриття хижацької психології панівних класів у байках першого періоду творчості ("Вовк та Ягня", "Щука"). Майстерність сатиричного зображення, мовної характеристики персонажів. Критика породжень кріпосницької системи ("Мірошник"). Нові ідейно-тематичні шукання письменника після реформи 1861 року ("Ведмідь-пасічник"). Морально-етичне засудження паразитизму, прислужництва, егоїзму, чиновництва в байках другого періоду творчості ("Цуцик", "Мальований стовп"). Ліричні поезії Л.Глібова. Народнопісенний характер вірша "Журба".
11. Ю. Федькович. Огляд життя і творчості. Перший на Буковині письменник-демократ. Органічне поєднання романтичних і реалістичних принципів зображення дійсності. Жанрове багатство творчості Ю. Федьковича. Вплив Східної України на літературний рух Галичини 60-70 рр. XIX ст.

Література 70-90 років XIX ст.

1. Загальний огляд літературного процесу.
2. Емський указ 1876 року.
3. М.Драгоманов - представник пошевченківської доби.
4. І.Нечуй-Левицький. Огляд життєвого і творчого шляху. "Микола Джеря" — соціально-побутова повість-хроніка. Втілення в образі Миколи Джері - духовно цілісної, талановитої натури - волелюбних настроїв трудового селянства в перехідну епоху. Еволюція образу народного месника в українській літературі. "Кайдашева сім'я" - повість-хроніка про руйнування патріархальних сімейних взаємин на селі. Роман "Хмари" — твір про життя інтелігенції двох поколінь.
5. Панас Мирний (П. Рудченко). Життєвий і творчий шлях. "Хіба ревуть воли, як ясла повні?" Узагальнюючий зміст назви роману. Історія його створення. Іван Білик - співавтор Панаса Мирного. Образ Чіпки. Поетизація жіночих образів. Роман "Повія" -- один з найдовершеніших зразків українського соціально-психологічного роману. "Лихі люди" - соціально-психологічна повість.
6. Шляхи розвитку української драматургії і театру II половини XIX ст. Аматорський театральний рух. Корифеї української сцени. Театральне мистецтво на Україні. Участь М.Кропивницького, М.Старицького, І.Карпенка-Карого, М.Заньковецької, А.Садовського, П.Саксаганського в діяльності театральних труп і в пропаганді національного мистецтва.
7. Марко Кропивницький. "Глитай або Павук".
8. І.Карпенко-Карий. Короткий огляд життя і творчості. І.Карпенко-Карий - творець соціальної сатиричної комедії та історичної драми. "Мартин Боруля" - перемога принципів людської гідності над дрібним становим честолюбством і марнославством. "Сто тисяч". Показ духовної спустошеності і беззмістовності життя як наслідок утвердження фальшивих цінностей. "Хазяїн" Художній конфлікт між гонитвою за багатством і діяльним утвердженням ідеалів загального добра. Образ Пузиря.
9. І.Франко. Загальний огляд життя і творчості. Збірка "З вершин і низин" - повий етап у розвитку української громадянської лірики, поетичний синтез ідейно-художніх шукань української

літератури в останній чверті XIX ст. Цикл "Веснянки". Ідея майбутнього суспільного оновлення, вивільнення людського розуму з пут традиціоналізму і фаталістичності, оспівування ідеалів свободи, братерства і щастя в ім'я інтересів трудящих. Збірка "Мій Ізмарагд" як художнє відображення високих загальнолюдських ідеалів, громадського співчуття людині, заперечення декадентської зневіри в життя. Інтимна лірика Франка. Лірична драма "Зів'яле листя" - психологічний вияв інтимного людського чуття. Поеми І.Франка ("Мойсей", "Похорон", "Смерть Каїна"). Драма "Украдене щастя" - трагічність самого пориву до щастя кожного з героїв драми (Анни, Миколи, Михайла).

10. Павло Грабовський. Життєвий і творчий шлях. "Уперед". Пафос нездоланності, непохитної віри в свою справу. "Я не співець чудовної природи" - поетичне кредо письменника. Інтимна й пейзажна лірика поета. Цикл "Веснянки". Тонке відчуття природи і настроїв людини.
11. Борис Грінченко. Короткий огляд життєвого і творчого шляху. Розкриття душевної драми "маленької" людини ("Дзвоник", "Каторжна"). Володимир Самійленко. Пристрасне відстоювання інтересів рідного народу, вільного розвитку його духовної культури ("Українська мова").

Література кінця XIX - початку XX ст.

1. Михайло Коцюбинський. Життєвий і творчий шлях письменника."Fata morgana". Відтворення революційного настрою селянства напередодні та під час революції 1905 року. Історія написання твору. "Intermezzo"- ліро-психологічна поема в прозі. "Лялечка". Символічний образ "лялечки". "Тіні забутих предків" - романтична повість про своєрідний світ карпатських гуцулів. Творчий метод Коцюбинського.
2. Василь Стефаник. Короткий огляд творчості.
3. Леся Українка. Життєвий і творчий шлях. Роль суспільно-культурного оточення (М.Драгоманов, М.Старицький, М.Лисенко) у становленні Лесі Українки як письменниці і творчої особистості. "Лісова пісня" - поетичний шедевр Лесі Українки. Виступ проти аполітичності і рабської покірливості сучасників у поезії "Товарищі на спомин". "Напис в руїні", "Твої листи завжди пахнуть зов'язлими трояндами". Епічні поеми. Драматичні поеми ("Одержима". "Осінь казка", "Камінний господар", "В катакомбах"). Драма "Бояриня".
4. Володимир Винниченко. Життєвий і творчий шлях. Твори малого жанру. Романи В.Винниченка. Драматична діяльність.
5. Архип Тесленко. "Страчене життя". Огляд життя і творчості. Автобіографічні твори "Школяр", "Нема матусі".
6. Ольга Кобилянська. Огляд життя і творчості письменниці. Кобилянська — поборниця духовного і соціального розкріпачення людини.("Царівна", "Через кладку").
7. Микола Вороний. Стислі відомості про життєвий шлях поета. Практичні спроби оновити поетичні форми в тогочасній українській ліриці. Мотиви одвічності й могутності природи ("До моря"). Уславлення дару материнської любові ("Легенда") і сили справжнього кохання ("Найдорожчий скарб"). Інтимно-ліричні поезії М.Вороного ("За брамою раю", "Ти не любиш мене, ти не любиш мене").
8. Олександр Олесь. Короткі біографічні відомості. Перша збірка "З журбою радість обнялась". Творчість Олесь в дожовтневий час. Роки проживання за кордоном - життєва і творча трагедія поета.
9. Степан. Васильченко. Короткий огляд життя і творчості.

Становлення і розвиток новітньої української літератури.

1. "Енергія слова - з енергії душі".
2. Пробудження.
3. Становлення поезії, прози і драматургії (1917- I половина 1930 р.р.). Розстановка політичних і літературних сил. Спілка селянських письменників "Плуг". Спілка пролетарських письменників "Гарт". Всеукраїнська пролетарська спілка письменників (ВУСПП) (1917-1932) і "Молодняк". Інші літературно-художні об'єднання. Літературні організації ВАПЛІТЕ (Вільна Академія пролетарської літератури), "Ланка", "Марс", "Пролітфронт", група "неокласиків". Літературна дискусія 1925 - 1928рр. Перший Всесоюзний з'їзд радянських письменників.
4. Зародження української повожтневої поезії. (Василь Чумак, Василь Еллан-Блакитний, Павло Тичина, Максим Рильський, Микола Зеров, Євген Плужник.).

5. Становлення новітньої української прози (Володимир Винниченко, Степан Васильченко, Михайло Івченко, Андрій Головка, Микола Хвильовий, Валерій Підмогильний, Іван Микитенко, Іван Ле, Олександр Копиленко).
6. Формування драматургії (Микола Куліш, Мирослав Ірчан, Іван Кочерга, кіносценарії Олександра Довженка ("Арсенал", "Земля").
7. Суперечності розвитку літератури 30-х - першої половини 50-х років. Ідейно-тематичні пошуки поезії, прози, драматургії. Розвиток мистецтва й літератури в умовах сталінського режиму, з жорстоким диктатом і терором. Регламентація і вульгаризація принципів - народності, реалізму, збіднення літературного процесу шляхом зведення його до єдиного творчого методу і стилю. Творчість поетів "празької школи".
8. Література років II світової війни. (Олександр Довженко, Микола Бажан, Андрій Малишко, Леонід Первомайський, Степан Олійник, Василь Минко - військові і спеціальні кореспонденти, працівники дивізійних і армійських газет. Ярослав Галан, Петро Панч, Олександр Копиленко, К.Гордієнко - співробітники радіо, Платон Воронько, Василь Земляк, Юрій Збанацький — письменники-партизани). Збірка П.Тичини "Перемагають і живуть". Мотиви непереможності нашої країни в творах П.Тичини, М.Рильського, В.Сосюри, Андрія Малишка, Олександра Довженка.
9. Література післявоєнного десятиліття. Загальний огляд, здобутки і втрати.
10. Творчість письменників новітньої літератури, Павло Тичина. Поезія раннього Тичини. Збірка "Сонячні кларнети". Творчість П.Тичини періоду Великої Вітчизняної війни ("Матері забудь не можу", "Похорон друга"). Павло Тичина - жертва сталінізму (вірш "Ленін") - заклик до насильництва, руйнування. "Партія веде" - приклад того, як самотній талант Павла Тичини зазнав у культівські часи дуже відчутних втрат).
11. Андрій Головка. Талант виняткової сили і краси.
12. Володимир Сосюра. Життєвий і творчий шлях. Володимир Сосюра - співець глибоких почуттів людини. "Так ніхто не кохав", "Коли потяг у даль загуркоче", "Білі акації будуть цвісти", "Васильки". Поезії Володимира Сосюри, присвячені рідному народові, розвитку його культури, зокрема рідної мови ("Як не любити рідну мову", "Любіть Україну", "Юнакові"). 13. Основні риси поетичного стилю В.Сосюри.
14. Микола Куліш. Короткий огляд життєвого і творчого шляху. Історія написання, проблематика твору "Народний Малахій". Національна ідея у п'єсі "Патетична соната".
15. Остап Вишня - чародій сміху. Вимушена перерва Остапа Вишні. Тема мужності і нескореності народу в роки Великої Вітчизняної війни (гумореска "Зенітка"). "Мисливські усмішки" Остапа Вишні. Автобіографічні гуморески письменника ("Отак і пишу", "Великомученик" Остап Вишня", "Моя автобіографія" та щоденник "Думи мої, думи мої...").
16. Максим Рильський. Короткий огляд життєвого і творчого шляху. Твори М.Т.Рильського періоду Великої Вітчизняної війни ("Слово про рідну матір", збірка "За рідну землю", "Світова зоря", "Світла зброя", "Велика година", "Неопалима купина", "Україні", поема "Жага". Заклик Максима Рильського до любові, великої уваги щодо рідної української мови ("Мова", "Рідна мова"). Поезії останніх років Максима Рильського ("Як не любити...", "Легенда віків", "Туга за молодістю"). М.Рильський - перекладач. Основні риси поетичного стилю.
17. Юрій Яновський. Короткий огляд життєвого і творчого шляху.
18. Іван Кочерга. Короткий огляд життєвого і творчого шляху. "Свіччине весілля". Історична основа твору. Особливості композиції. "Ярослав Мудрий" Історична основа, композиція.
19. Олександр Довженко. Короткий огляд життєвого і творчого шляху. Творчість Олександра Довженка періоду Великої Вітчизняної війни (публіцистичні статті і політичні памфлети. "До зброї", "Душа народна, нездоланна", "Я бачу перемогу", "Україна в огні", "Лист на Україну"). "Лист від льотчика", листівка для засилання у фашистську армію, оповідання "Ніч перед боєм", "Стій, смерть, зупинись", новела "На колючому дроті", кіноповість "Україна в огні", "Повість полум'яних літ".
20. І.Багряний. Життєвий і творчий шлях. Роман "Сад Гетсиманський" - книга про життя сталінських тюрем. "Тигролови" — зразок пригодницького твору.
21. Михайло Стельмах. Життєвий і творчий шлях. Роман "Правда і кривда". Автобіографічні повісті. Драматургія. Палітра художника.
22. Олесь Гончар. Життєвий і творчий шлях. Роман "Собор". Композиція роману. Тема. Образ собору. Персонажі роману. Значення роману "Собор". Повісті, новели, оповідання Олесь

- Гончара ("Земля гуде", "Микита Братусь", "Щоб світився вогник", "Далекі вогнища", "Жінка в сірому", "Чорний Яр"). Значення творчості Олеса Гончара.
23. Олексій Коломієць. Життєвий і творчий шлях. "Дикий Ангел" - твір про сім'ю. Тема та проблематика п'єси. Образ Платона Ангела.
 24. Павло Загребельний. Життєвий і творчий шлях. Цикл романів про Київську Русь ("Диво", "Первоміст", "Смерть у Києві", "Євпраксія"); "Роксолана", "Я, Богдан".
 25. Павло Загребельний - письменник сучасний. Романи "Спека", "День для прийдешнього", "З погляду вічності", "Безслідний Лукас", "Переходимо до любові", "Намилена трава", "Південний комфорт", "Тисячолітній Миколай", "Гола душа".
 26. Юрій Мушкетик. Життєвий і творчий шлях. Роман "Яса" - велике багатопланове полотно.
 27. Соціально-психологічна поезія Яра Славутича.

Література на сучасному етапі.

1. За демократизм, національне відродження, високу духовність літератури.
2. Ідейно-естетичні пошуки сучасної української прози.
3. Основні тенденції у розвитку драматургії.
4. Поезія на сучасному етапі В.Стус. Біографічні відомості. Нескорена муза поета. "На колимськiм морозі", "Як добре те, що смерті не боюсь я", "У цьому полі синьому, як льон", "Цей біль - як алкоголь агоній..."
5. Ліна Костенко. Огляд життєвого і творчого шляху Ліни Костенко - тонкий лірик. "Над берегами вічної ріки", "Неповторність". Історичний роман у віршах "Маруся Чурай". Історична та фольклорна основа твору. Характеристики персонажів роману.
6. Василь Симоненко. Життєвий і творчий шлях. Інтимна лірика Василя Симоненка ("Вона прийшла", "Є в коханні будні і свята"). Слово синівської любові. ("Світ ясний - мереживо казкове", "Задивляюся я в твої зіниці...", "Україні", "Лебеді материнства", "Земле рідна!", "Мозок мій світліє...!") Вболівання Василя Симоненка за всі кривди ("Пророцтво 17-го року", "Вихвалять, і славити, й кричати", "Некролог кукурудзяному качанові, що згнив на заготпункті", "Де зараз ви, кати мого народу"). Новелістика В.Симоненка.
7. Григорій Тютюнник. Новелістика.
8. Іван Драч. Життєвий і творчий шлях. Твори про мужніх лицарів совісті, братерства, милосердя, людської праці. ("Балада про вузлик", "Балада роду"). Поєми. Драматичні поєми. "Ніж у сонці", "Смерть Шевченка". Поєма-симфонія "Чорнобильська мадонна".
9. Наше письменство у світі (загальний огляд).
10. А. Дімаров. Короткий огляд творчості письменника.
11. В.Яворівський. "Марія з полином в кінці століття", "Автопортрет з уяви".
12. Найновіша українська поезія і проза (оглядово).
13. Постать Євгена Сверстюка в контексті епохи.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Методика навчання як наука і вузівська дисципліна.

Шляхи розвитку методики викладання української літератури в школі. Історія розвитку методики літератури як складової частини історичного процесу розвитку літератури та викладання її в загальноосвітній школі. Розвиток методики викладання української літератури на сучасному етапі. Методологічні основи викладання літератури в школі. Філософське осмислення процесу навчання та виховання. Праці з педагогіки та дидактики Ю. А. Бабанського, І. Я. Лернера, М. Н. Скаткіна, М. І. Махмутова, В. А. Оніщук, В. І. Бондаря, А. І. Ланської, Мірошниченко Л.Ф., О.М. Ніколенко, Д.С.Наливайка та ін.

Розробка загально дидактичних аспектів, класифікація методів, прийомів і видів навчальної діяльності, проблемного навчання, сучасного уроку і шляхів його реалізації, професіограми вчителя та ін.

Основні напрями та тенденції розвитку педагогічної науки у світі. Дослідження наукових робіт учених психологів: Б.Г. Ананьєва, Н.Н. Булонського, Л.С. Виготського, Г.С. Костюка, А.І. Щербакова, С.Л. Рубінштейна. Зв'язок методики української літератури з літературознавством, з теоретико-літературною наукою, історією, філософією, соціологією, законодавством, психологією, літературознавством.

Основні положення і зміст викладання літератури у школі.

Врахування специфіки літератури, вивчення її як явища мистецтва, образного відтворення дійсності. Відповідність художніх творів пізнавально-віковим особливостям учнів. Чотири головні рівні, об'єднані близькими віковими категоріями учнів, їхнім психологічними особливостями та завданнями курсу. Перший рівень – пояснювальне читання (1–3 класи). Другий рівень – тематичний (5–7 класи). Основні розділи програми II рівня. Твори про рідну природу. Третій рівень – пропедевтичний характер системи літературної освіти (8 клас). Основні розділи програми. Хронологічна послідовність й найелементарніші уявлення про розвиток літературного процесу. Підготовка учнів 8 класу до вивчення системного курсу історії літератури. Четвертий, найвищий рівень – послідовний історико-літературний курс (9–11 клас). Зміст, обсяг і структура літературного курсу кожного класу. Літературний матеріал у програмі. Основні навчальні посібники.

Планування та організація праці вчителя літератури в школі. Види планів у школі: календарні, тематичні, календарно-тематичні та поурочні плани. Урок як основна форма вивчення літератури в школі. Загальні положення. Особливості уроку літератури. Типологія уроків літератури. Структура та методика уроку літератури.

Форми, методи та методичні прийоми викладання літератури. Поняття про методику викладання літератури в школі. Метод лекції. Метод евристичної бесіди. Метод самостійної роботи. Методичні прийоми.

Вивчення біографії письменника. Світогляд письменника. Автобіографія. Інтерв'ю з письменником. Літературний портрет. Письменницькі нагороди, премії, звання. Бібліотека письменника. Особисте життя, коло друзів письменника. Музеї письменників. Наочність і ТЗН щодо вивчення біографії.

Оглядові теми. Монографічні теми. Питання програмованих творів. Аналіз літературного твору. Епічні твори: підготовка до сприйняття твору, читання твору, словникова робота, бесіда за змістом прочитаного, використання елементів аналізу, підсумкові заняття, творчі усні та письмові роботи.

Ліричні твори: підготовка до сприйняття твору, читання твору, навчальна пауза, повторне читання, словникова робота, бесіда.

Система письмових робіт з літератури і розвиток мови учнів.

Значення і мета письмових робіт та вимоги до них. Система письмових робіт 5–8 класів. Система письмових робіт у 9–11 класах.

Технічні засоби і наочність при вивченні літератури. Екранні (зорові), звукові і аудіовізуальні (комбіновані). Звукові технічні засоби навчання (фонопосібники), аудіовізуальні засоби навчання.

Наочність на уроках літератури.

Факультативні заняття з літератури. Організація і зміст факультативних занять. Методика факультативних занять з літератури.

Позакласна робота з літератури. Педагогічна мета позакласної роботи. Форма позакласної роботи з літератури.

Викладання літератури у школі на сучасному етапі.

Вимоги до викладання літератури в сучасних умовах. Гуманізація освіти і навчання як основне веління часу. Забезпечення умови всебічного розвитку особистості, індивідуальності, толерантності у процесі роботи над художнім твором.

Поява навчально-виховних закладів нового типу: ліцеї, гімназії, класи з поглибленим вивченням літератури. Елементи науково-дослідної роботи в школі, залучення школярів до участі в МАН (Мала академія наук).

Використання комп'ютерних технологій у процесі вивчення художнього твору та творчості письменника в цілому.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Українська література
Основна література

1. Історія української літератури : у 12 т. / редкол. : Віталій Дончик (голова) [та ін.] ; Нац. акад наук України, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Київ : Наукова думка, 2013 – 2016.
 - Т. 1 : Давня література (X - перша половина XVI ст.) / [Юрій Пелешенко та ін.] ; наук. ред. : Юрій Пелешенко, Микола Сулима ; передм. Миколи Жулинського. 2013. 838 с.
 - Т. 2 : Давня література (друга половина XVI - XVIII ст.) / [М. Сулима та ін.] ; наук. ред.: Віра Сулима, Микола Сулима. 2014. 838, [33] с
 - Т.3 2016. 752 с.
 - Т.4.: Тарас Шевченко. 2014. 783 с. .
2. Історія української літератури: кінець XIX – поч. XXI ст. : підручник : у 10 т. / Юрій Ковалів. Київ : Академія, 2013 – 2021.
 - Т. 1 : У пошуках іманентного сенсу. 2013. 510 с.
 - Т. 2 : У пошуках іманентного сенсу. 2013. 622 с.
 - Т. 3 : У сподіваннях і трагічних зламах. 2014. 472 с.
 - Т. 4 : У сподіваннях і трагічних зламах. 2015. 574 с.
 - Т.5 : У сподіваннях і трагічних зламах. 2017. 544 с.
 - Т.6 : На розламах міжвоєнного двадцятиліття. 2019. 528 с.
 - Т.7 : Випробування репресіями і війною. 2020. 519 с.
 - Т. 8: Еміграційні колізії письменства. 2021. 592 с.
3. Історія української літератури XX – поч. XXI ст. : навч. посіб. : у 3 т. / за ред. д-ра філол. наук, проф. В. І. Кузьменка. К. : Академвидав, 2013 – 2017 .
 - Т. 1 / [Кузьменко В. І. та ін.]. 2013. 588 с.
 - Т. 2 / [В. І. Кузьменко та ін.]. 2014. 532 с.
 - Т. 3 / [В. І. Кузьменко та ін.]. 2017. 544 с.
4. Давня українська література : слов.-довід. / авт.-уклад. : Богдан Білоус, Петро Білоус, Оксана Савенко ; за ред. Петра Білоуса. Київ : ВЦ “Академія”, 2015. 208 с
5. Література Київської Русі : [навч. посіб.] / Оксана Сліпушко ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філології. Київ : Київ. ун-т, 2014. 393 с.
6. Українська середньовічна література : монографія / Петро Білоус. Житомир : Євенок О. О. [вид.], 2015. 579 с.
7. Таранець В. Велесова книга (історико-лінгвістичне дослідження): монографія. Одеса: Вид-во КП ОМД, 2015. 173 с.
8. Давня українська література. Київ : Центр учб. літератури, 2018. 450 с.
9. Новик О. Історія української літератури (давньої): навч. посіб. для вищ. навч. закл.; Бердян. держ. пед. ун-т ; Ін-т філології. Київ : Центр учб. літ., 2016. 224 с.
10. Давня література: курс лекцій із дисципліни «Фольклор і давня література» / укладач Г. П. Калантаєвська. Суми : Сумський державний університет, 2015. 71 с.
11. Українська література XIX століття : навчальний посібник / укладач Г. П. Калантаєвська. Суми : Сумський державний університет, 2016. 237 с.

Додаткова література

1. Сиротенко В.П. Дитяча література з основами літературознавства. Лекційно-практичні та методичні матеріали. Слов'янськ: СДПУ, 2011. 272 с. (не перевидавався)
2. Українська література XI–XVIII сторіч. Київ: Щек, 2011. 191 с. (не перевидавався)
3. П'ядик Ю. Українська поезія кінця XIX – середини XX ст. : бібліографія : антологія. Київ: К.І.С., 2010. Т. I : А – В. (не перевидавався)
4. Тарас Шевченко в критиці. Т.1 : Прижиттєва критика (1839–1861) / заг. ред. Г. Грабовича ; упорядкув. О. Бороня, М. Назаренка ; тексти підготували О. Боронь, С. Гайдук, М. Назаренко за участі В. Іскорко-Гнатенко, П. Михеда ; наук. ред. С. Захаркіна, О. Федорука ; комент. та пояснення О. Бороня, С. Захаркіна, М. Назаренка, О. Федорука ; НТШ в Америці, Ін-т джерелознавства НТШ-А, Ін-т критики. Київ: Критика, 2013. 804 с.
5. Боронь О. Повісті Тараса Шевченка і західноєвропейські літератури: Рецепція та інтертекстуальні зв'язки. Київ: Критика, 2014.
6. Брайко О. В. Проза Володимира Винниченка 1902-1910-х років: Проблеми поетики: Монографія. Київ: ВД «Стилос», 2011. 303с. (не перевидавався)

7. Гальченко С. Історія тексту : джерелознавчі і текстологічні аспекти творчості П.Г. Тичини, В.М. Сосюри та Остапа Вишні. Київ: Наукова думка, 2014. 688 с.
8. Дончик В. Г. Доля української літератури – доля України: Монологи й полілоги. Київ: Грамота, 2011. 640с. (не перевидавався)
9. Кодак М. Драматика Миколи Куліша («Патетична соната»). Луцьк: ПВД «Твердиня», 2011. 112 с. (не перевидавався)
10. Кодак М. Семіосфера Миколи Бажана : роздуми над творчістю Майстра. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2013. 140 с.
28. Лебідь Є. Метатекст поезії Тараса Шевченка та українська література : давня і нова доба. Київ: Наукова думка, 2012. 171 с. (не перевидавався)
11. Мірошниченко Л. П. Леся Українка: Життя і тексти. Київ: Смолоскип, 2011. 264 с. (не перевидавався)
12. Омельчук О. Літературні ідеали українського вістниківства. Київ: Смолоскип, 2011. 336 с. (не перевидавався)
13. Тарнашинська Л. Сюжет доби: дискурс шістдесятництва в українській літературі ХХ століття. Київ: Академперіодика, 2013. 678 с.
14. Тарнашинська Л. Українське шістдесятництво : профілі на тлі покоління (історико-літературний та поетикальний аспекти). Київ : Смолоскип, 2010. 632 с. (не перевидавався)
15. Ткачук Р. Творчість митрополита Іпатія Потія та полемічна література на межі ХVІ – початку ХVІІ ст. Джерела. Риторика. Діалог. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. 240 с. (не перевидавався)

Методика навчання української літератури

1. Білик С. М. Уроки розвитку усного мовлення з української літератури в системі літературної освіти учня . *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2015. № 4/5. С. 2 – 7.
 2. Гальонка О. А. Позакласна робота з української літератури. Харків: Вид. група «Основа», 2011. 93 с.
 3. Крайня М.І. Урок – основна форма організації навчання. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2010. № 27. С.15.
 4. Матюшина Т.П. Позакласне читання на уроках української літератури. Харків: Основа, 2011. 174 с.
 5. Мацевко-Бекерська Л. Методика викладання світової літератури : навчально-методичний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 320 с.
 6. Півнюк Н. Читання як проблема державного рівня. *Всесвітня література в сер. навч. закладах України*. 2010. № 3. С. 10 –13.
 7. Ткаченко Т. П. Розвиток творчих здібностей учнів – від теорії до практики. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2015. № 4/5. С. 8 – 13.
 8. Токмань Г.Л. Методика навчання української літератури в середній школі: підручник Київ: ВЦ «Академія», 2012. 312 с.
- Програми. Нормативні документи.
9. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/post-derzh-stan-%281%29.pdf>
 10. Дроздовський Д. Концепція літературної освіти: теоретичні перспективи і стратегічні загрози. *Дивослово*. 2011. № 6. С. 2.
 11. Концепція літературної освіти // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/normativno-pravova-baza1.html>
 12. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/konczepczyia-naczionalno-patriotichnogo-vixovannya-ditej-i-molodi.html>

13. Українська література. 5-9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів / За заг ред. Р.В. Мовчан // [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>

III. ЗМІСТ ПРОГРАМИ ІЗ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ АНТИЧНА ЛІТЕРАТУРА

Загальна характеристика і періодизація культури і літератури античного світу.

Міфологія. Боги старшого і молодшого поколінь. Найголовніші міфологічні цикли – троянський, фіванський, про подорож аргонавтів. Легенди про героїв. Міф про Троянську війну, його історична основа та художнє осмислення.

Героїчний епос. Гомер. „Іліада” та „Одіссея”. Оповідь про троянську війну, її історичні та міфологічні елементи. Сильові особливості та поетична техніка поем. Гомерівське питання. Значення гомерівських поем для античності й нового часу.

Жанри лірики. Елегія та її особливості. Творчість Тиртея.

Ямбічна лірика, її сатирично-викривальний зміст, широке коло тем. Творчість Архілоха.

Тема жіночої співдружності, весільних обрядів і кохання в поезії Сапфо. Громадянські,

застольні й любовні мотиви в творчості Алкея.

Театральне мистецтво Стародавньої Греції (загальна характеристика). Видатні грецькі драматурги класичного періоду: Есхіл, Софокл, Евріпід, Арістофан.

Есхіл (525-426 до н.е.) – „батько трагедії”. Трагедія „Прометей Закутий”. Міф про Прометея і його інтерпретація Есхілом. Конфлікт між борцем за щастя люства, вільним розвитком людського розуму, історичним прогресом, гуманізмом (Прометей) з одного боку, та деспотією, сліпою силою влади (Зевс), з іншого. Поєднання епічних і ліричних традицій з драматичними ситуаціями, зіткнення характерів, поступове наростання інтенсивності трагічної дії.

Софокл (бл. 496-406 до н.е.) – поет розквіту афінської рабовласницької демократії. Біографічна довідка; політична активність. Проблема людської особистості і долі. Трагедія „Едіп-цар”. Проблема законів і влади. Трагедія „Антигона”. Концепція героя у Софокла: ідеалізація, зображення людини такою, „якою вона повинна бути”. Характеристика жіночих образів. Нововведення в трагедіях Софокла.

Евріпід (бл. 480-406) – поет кризи афінської рабовласницької демократії. Біографічні дані, ставлення до демократії та богів. Проблема особистого, відсутність соціально-політичних питань. Родинно-побутова тематика трагедій. Відстоювання прав афінської жінки. Конфлікт одного героя, глибоке зображення його пристрастей. Трагедії „Медея”, „Іпполіт”. Значення творчості Евріпіда для пізнішого розвитку драматичного мистецтва в античності.

Публій Вергілій Марон (70-19 р. до н.е.) – поет Стародавнього Риму, автор героїчної епопеї „Енеїда”. Ідейно-політична та етико-естетична основа поеми. Еней – ідеал римської доблесті. Художня своєрідність „Енеїди”.

Горацій (65-8 до н.е.). Життя, етапи творчості. Строкатість тематики „Од”, метрична своєрідність, зв’язок з грецькою лірикою, філософське зафарбування, форма. „Римські оди”.

Овідій (43 до н.е.-18 н.е.). Біографія, творчість, ставлення до імперії. Ранні „Любовні елегії”. „Метаморфози”, зміст і композиція; майстерність оповіді, драматизм, деталізація, роль міфології, декоративність, вплив олександризму. Автор і його герої. Творчість Овідія у вигнанні.

ЛІТЕРАТУРА СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Періодизація літератури середньовіччя. Література середньовіччя – закономірний етап в розвитку історико-літературного процесу. Катастрофа античного світу і перемога спочатку варварства, а потім нових народів і націй у Західній Європі. Роль християнства в підйомі і розвитку середньовічної культури.

Героїчний епос епохи феодалізму. Французький епос „Пісня про Роланда”, уславлення в ньому військової доблесті, вірності лицаря своєму монарху, засудження феодалного свавілля.

Реконкіста як визвольна війна іспанського народу проти арабського гніту. Виникнення та структура “Пісні про Сіда”. Образ Сіда та його історичний прототип. Засоби героїзації Сіда та його соратників. Характер патріотизму поеми і образ короля Альфонсо.

Міжусобні та загарбницькі війни німецьких феодалів у XII – XIII ст. і їхнє відбиття в “Пісні про Нібелунгів”. Переосмислення ранньосередньовічних мотивів та образів у поемі.

Творчість вагантів, їхня ворожість церковним догмам і схоластиці. Пародіювання священного писання, антиаскетичні мотиви та фольклорні елементи в поезії вагантів.

Лицарська (куртуазна) література XII – XIII ст. Куртуазна лірика та її значення в історії писемної поезії європейських народів. Зв’язок куртуазної лірики з народно-пісенною творчістю, поезією вагантів та античною літературною спадщиною.

Лірика провансальських трубадурів. Жанри провансальської любовної та політичної лірики. Творчість Джауфре Рюделя та Бертрана де Борна.

Куртуазна лірика в Німеччині /міннезанг/ та її зв’язок з німецькою народною поезією.

Рицарський роман та його місце у розвитку куртуазної літератури. Класифікація рицарських романів. Роман про Трістана та Ізольду в реконструкції Ж. Бедьє. Новаторське трактування ранньосередньовічних мотивів та образів у романі. Функція любовної інтриги в романі. Образи Трістана та Ізольди й суперечності авторського ставлення до їхнього кохання. Образ короля Марка. Фольклорні мотиви та народні образи роману.

Перехід до епохи Відродження. Загальна характеристика літератури доби Відродження. Новий погляд на людину і життєві цінності.

Життєвий і творчий шлях Данте Аліг’єрі (1265-1321) – італійського поета доби Передренесансу (початку Відродження). „Божественна комедія” як філософська поема, в художній тканині якої відбилися середньовічні уявлення про структуру Всесвіту і гуманістичний інтерес до людини. Публіцистична заостреність поеми Данте, її ідейна наснага і композиція.

ЛІТЕРАТУРА ВІДРОДЖЕННЯ

Франческо Петрарка (1304-1374) – найвидатніший майстер сонета, представник старшого покоління італійських митців-гуманістів. „Книга пісень” – лірична збірка віршів поета, присвячених темі кохання до Лаури.

Література епохи Відродження. Гуманізм і його боротьба з феодалізмом і аскетичною культурою Середньовіччя. Відродження в Італії. „Декамерон” Боккаччо (1313-1375) як збірка новел антифеодального і антиклерикального характеру.

Епоха Відродження у Франції. Найвищий підйом французького гуманізму у творчості Рабле (1494-1553). Висміювання завойовників та схоластів у романі Рабле „Гаргантюа і Пантагрюель”. Гуманістичні ідеали Рабле і реалістичний гротеск в його романі.

Англійський гуманізм. Особливості англійської ренесансної літератури в XVI ст. Розквіт драми і театру. Творчість Шекспіра (1564-1616) – найвидатнішого представника англійського Відродження. Життєвий і творчий шлях Шекспіра. „Шекспірівське питання”. Періодизація творчості Шекспіра. Історичні хроніки Шекспіра, викриття в них деспотизму. Комедії Шекспіра, їх життєстверджувальний, оптимістичний характер. Визначні трагедії Шекспіра. „Ромео і Джульєтта” – п’єса про велике людське кохання, яке перемогло середньовічний фанатизм. Філософська трагедія „Гамлет”. Зіткнення Гамлета із світом придворного егоїзму і королівського деспотизму. Рефлексивність героя, його боротьба зі світовим злом. Трагічний конфлікт гуманістичної мрії і спотвореної дійсності. Трагедії „Король Лір”, „Макбет”, „Отелло”.

Епоха Відродження в Іспанії. Колоніальна експансія, стійкість феодальних традицій і економічна криза в Іспанії в XVI – XVII ст.

Широкий розвиток іспанського рицарського роману в XV ст. Круїгійський роман. Роман „Дон Кіхот” Сервантеса (1547-1616) як реалістичне узагальнення іспанського життя на рубежі XVI – XVII ст. Пародійність роману. Дон Кіхот як „істинний мудрець” і жалюгідний безумець. Образ Санчо Панси. Губернаторство Санчо Панси і його народна мудрість. Гуманістичний світогляд Сервантеса в „Дон Кіхоті”.

ЛІТЕРАТУРА XVII – XVIII СТ.

Зарубіжна література XVII ст. Основні напрями в літературному процесі XVII ст. – класицизм і бароко.

Іспанська література XVII ст. Драматургія бароко. Творчість Кальдерона (1600-1681) – вершина іспанського барокового театру. Жанрова своєрідність драматургії Кальдерона. Філософські драми Кальдерона. “Життя – це сон” як відображення етико-філософських уявлень бароко про світ та людину. Значення драми для подальшого розвитку іспанської літератури.

Французька література XVII ст. Театр французького класицизму. Західноєвропейське значення теорії і практики французького класицизму.

Трагедії Корнеля (1606-1684) „Сід” і Расіна (1639-1699) „Андромаха”, „Федра”. Основні теми і характери цих класицистичних трагедій.

Творчість Мольєра (1622-1673), його естетичні погляди. Комедії „Тартюф”, „Міщанин-шляхтич”, „Дон Жуан, або Кам’яний гість”, „Мізантроп”, „Лікар мимоволі”, „Скупий” та ін. Глибокий демократизм п’єс, їх прозора структура, соковита мова. Політичні й філософські проблеми в комедіях Мольєра. Художній метод Мольєра і класицизм. Елементи фарса в комедіях Мольєра.

Просвітницький класицизм, просвітницький реалізм, сентименталізм – основні художні напрями в літературі XVIII століття.

Політико-філософська спрямованість просвітників.

Творчість Д. Дефо (1661-1731).

Просвітницькі ідеї Дефо і його публіцистика. Роман “Робінзон Крузо” в контексті суспільного життя Англії початку XVIII століття. Філософський зміст роману – утвердження необмежених можливостей людини, героїзація підприємництва в романі. Дефо – творець просвітницького роману.

Творчість Дж.Свіфта (1667-1745).

Суспільно-просвітницька діяльність письменника. Актуальність памфлетів Свіфта (“Казка діжки”, “Листи сукнороба”, “Скромна пропозиція”). Роман “Мандри Гуллівера” – аналітична сатира на вади державного устрою. Зміст протистояння йеху і гуїнгмів. Іронічне ставлення автора до деяких ідей просвітників. Умовність образу Гуллівера. “Мандри Гуллівера” – пародія на “Робінзона Крузо”.

Англійські письменники 30-40-х рр.

С.Річардсон (1689-1761) – творець жанру сімейно-побутового, любовно-психологічного роману. Своєрідність романів “Памела” і “Клариса”.

Г.Філдінг (1707-1754). Своєрідність гуманізму письменника. Роман “Історія Тома Джонса, Знайди”. Широке охоплення дійсності і виховні цілі розповіді. Становлення героя з третього прошарку суспільства в складних взаємодіях із середовищем, знаходження ним морального та соціального досвіду. Естетична програма романіста в авторських відступах та її зв’язок із сюжетом. Полеміка з Річардсоном.

Англійський сентименталізм.

Виникнення та розвиток сентименталізму в Англії, а потім і в інших країнах Європи. Його соціально-філософська основа – неприйняття ошадливості, егоїстичної діловитості, яка морально спустошує особистість і суспільство. Апеляція до почуття, що виступає як критерій людської цінності. Опора на патріархальні форми відносин. Протиставлення села і міста.

Л. Стерн (1713-1768) – автор “Сентиментальної подорожі”. Психологічний аналіз як основний елемент сюжету.

Загальна характеристика просвітницької літератури Франції.

Два етапи французького Просвітництва. Перший етап, пов’язаний з іменами Вольтера і Монтеск’є. Початок виступу проти абсолютизму. Другий етап, що передуює революції, пов’язаний з іменами Дідро, Руссо, Бомарше.

Творчість Вольтера (1694-1778).

Суперечливість ідейної програми. Різнобічний характер літературно-філософської діяльності Вольтера. “Кандід, або Оптимізм”: особливості змісту, ідейна спрямованість повісті. “Простак”: контраст між цивілізованою і “природною” людиною.

Творчість Д.Дідро (1713-1784).

Філософські і політичні погляди письменника. Дідро – організатор видання й один з авторів “Енциклопедії”. Естетична програма Дідро. Ідея просвітництва та своєрідність її художнього втілення в діалозі “Племінник Рамо”.

Творчість Ж.-Ж. Руссо (1712-1778)

Соціально-філософська концепція Руссо. Ідея відродження “природної” людини і суспільства. Проголошення великої цінності людських почуттів і волі особистих відносин у романі “Нова Елоїза”. Образ просвітителя-борця в автобіографічній повісті “Сповідь”.

Просвітництво в Німеччині (загальна характеристика).

Особливості німецького Просвітництва. Ідейно-тематична та художня своєрідність літератури “штюрмерів”. Просвітительська програма Лессінга (1729-1781). Обґрунтування реалістичних принципів мистецтва, теорія жанрів і видів мистецтва (“Гамбурзька драматургія”, “Лаокоон”).

Творчість Й. В. Гете (1749-1832).

Періодизація діяльності Гете. Втілення принципів сентименталізму в романі “Страждання молодого Вертера”. Глибоке дослідження протиріч духовного життя. Образ Вертера, Шарлотти, Альберта. Лірика Гете в період “Бурі й натиску”.

Трагедія Гете “Фауст”.

Трагедія “Фауст” – найвидатніший твір літературного Просвітництва. Літературні джерела. Естетична програма автора у “Пролозі у театрі”. Ключова роль “Прологу на небесах” для розуміння ідейного змісту трагедії. Сумніви і шукання Фауста. Діалектика боротьби двох тенденцій, закладених в образах Фауста і Мефістофеля. Подолання трагедії творчою діяльністю. Образ Маргарити.

Творчість Ф. Шиллера (1759-1805).

Бунтарство Шиллера і відображення ідей “Бурі й натиску” в “Розбійниках”. “Підступність і кохання”. Конфлікт героя з підвалинами феодальної Німеччини. Народна драма “Вільгельм Тель” – тема боротьби за національну незалежність і свободу особи.

ЛІТЕРАТУРА XIX СТ. РОМАНТИЗМ

Виникнення і розвиток нового (романтичного) літературного напрямку у світовій культурі. Романтизм як принципово нове світобачення, своєрідність романтичного освоєння світу: реальність і фантазія, розрив між мрією та дійсністю, новий герой, контрастні барви тощо.

Англійський романтизм

Джордж Ноел Гордон Байрон (1768-1824) – уособлення романтизму не лише в творчості, а й у житті, поведінці. Взірєць для наслідування для багатьох європейських романтиків. Особливості любовної та політичної лірики Дж. Байрона. Романтична поема “Паломництво Чайльд Гарольда” – один з найкращих здобутків лірико-романтичного напрямку в літературі. Чудові поетичні образи природи, життя людей, не займаних цивілізацією, картини визвольної боротьби народів Іспанії, Греції у творі. Поеми “східного циклу” – “Гяур”, “Корсар”, “Лара”, філософська містерія “Манфред” – найхарактерніше втілення так званого “байронічного” героя, індивідуаліста й самітника. Роман у віршах – “Дон Жуан”: відтворення Дж. Байроном життя, сучасної йому Європи, в тому числі Росії й Англії, завдяки подорожам головного героя Дон Жуана.

Вальтер Скотт (1771-1832) – основоположник жанру історичного роману, поет, романіст, новеліст. Поєднання в прозі письменника романтичних та реалістичних рис. Роман “Айвенго”.

Німецький романтизм

Генріх Гайне (1797-1856) – ушлявлений німецький поет і прозаїк. Збірка “Книга-пісень” Г. Гайне – один з найбільших здобутків німецькомовної лірики, фольклорне начало численних поезій збірки, багатюще розмаїття почуттів і думок “Книги пісень”. Зовнішня простота, ясність віршів Г. Гайне та їх образна складність. Музичність, іронічність, легкість, вишуканість поетичних творів.

Ернест Теодор Амадей Гофман (1776-1822) – видатний письменник-романтик, художник, музикант. Художня фантазія, стилістичне новаторство і розмаїття в оповіданнях і повістях Е. Гофмана. Живописність і музикальність його прози, романтична іронія, химерна вигадка і реальність. Протистояння творчої людини (поета, композитора, художника) та бездуховного філістера – основний конфлікт його найвідоміших творів “Золотий горнець”, “Життєва філософія kota Мура”, “Малюк Цахес на прізвисько Ціннобер”. Сатирико-метафоричний зміст казки “Малюк Цахес...”, у якій розвінчано владу золота.

Французький романтизм

Віктор Марі Гюго (1802-1885) – один з найбільших представників романтизму, поет, драматург, романіст. Визначні твори письменника: “Собор Паризької Богоматері”, “Знедолені”, “Трудівники моря”, “Людина, яка сміється”, “Дев’яносто третій рік” тощо. Реальні факти і їх романтичне осмислення, боротьба добра і зла, співчуття автора жертвам людської та соціальної несправедливості у творах. Антитеза як засіб побудови його романів.

Польська література

Адам Міцкевич (1798-1855) – видатний польський поет. “Ода до молодості”, “Балади і романи” – ранні поезії А. Міцкевича. “Кримські сонети” – сповнені пристрастей і філософських думок шедеври в цій складній віршованій формі. Волелюбні патріотичні поеми “Гражина”, “Конрад Валленрод”. Енциклопедія старопольського життя у найвидатнішому національному епосі – романі у віршах “Пан Тадеуш”. А. Міцкевич в Україні.

ЛІТЕРАТУРА ХІХ СТОЛІТТЯ. РЕАЛІЗМ

ФРАНЦУЗЬКА ЛІТЕРАТУРА

Загальна характеристика французької літератури ХІХ століття. Найвідоміші майстри європейської психологічної прози (Стендаль, Оноре де Бальзак, Г. Флобер, П. Меріме, Гі де Мопассан, Е. Золя та ін.).

Стендаль (Анрі Марі Бейль) (1783-1842) – великий французький романіст. Роман “Червоне і чорне” – панорамна картина часу з усіма його суспільними конфліктами, політичними пристрастями і духовними шуканнями. Живі, суперечливі, складні характери героїв письменника, відкриття ним нових можливостей у відтворенні психологічного життя людини, найтонших нюансів людської душі і почуттів.

Оноре де Бальзак (1799-1850) – один з найвизначніших світових письменників, автор багатотомної “Людської комедії”. Структура цього величного епосу життя французів з кінця ХVІІІ до середини ХІХ ст. Універсальність бальзаківського задуму, розмаїття тематики й проблематики, прозових форм у “Людській комедії”. Ключові романи і повісті циклу: “Гобсек”, “Батько Горіо”, “Втрачені ілюзії”. Оригінальна форма зв’язку між окремими творами “Людської комедії”. Гостра критика в “Людській комедії” “влади золота” як руйнівної сили, що спотворює людські душі, розбиває сім’ї, протиставляючи дітей і батьків, дружин і чоловіків. Оноре де Бальзак – знавець людських пристрастей і рушійних сил суспільного розвитку. Постаті молодих людей у творах французького майстра. Особливості прози Бальзака, наявність у ній романтичних рис. Бальзак в Україні.

Проспер Меріме (1803-1870) – відомий письменник, блискучий майстер психологічної новели з стрімким захоплюючим сюжетом, яскравими характерами, драматичними пристрастями, барвистою екзотикою (“Матео Фальконе”, “Таманго”, “Венера Ільська”, “Кармен”, “Локіс” тощо). Історичні твори: роман “Хроніка царювання Карла ІХ” та драматична хроніка “Жакерія”. Тісні творчі зв’язки зі слов’янськими народами (збірник пісень “Гусла”).

Гюстав Флобер (1821-1880) – видатний французький письменник. Роман “Пані Боварі” – новий етап у розвитку літератури. Глибина психологічного аналізу у творах Г. Флобера. Викриття духовної та моральної ницості провінційного та столичного світів (образи Родольфа, Леона, аптекаря Оме). Суперечливість характеру головної героїні твору. Трагікомічне в постаті Шарля Боварі. Г. Флобер — майстер літературного стилю. Переклади М. Лукаша, Д. Паламарчука та ін.

АНГЛІЙСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Загальна характеристика розвитку англійської літератури

Письменники-класики: Ч. Діккенс, У. Теккерей, Ш. Бронте, особливості їхньої спадщини.

Чарлз Діккенс (1812-1870) – ушлявлений англійський письменник. Зображення у творах соціальних контрастів і духовних конфліктів суспільства Англії. “Пригоди Олівера Твіста” – соціальний роман письменника. Ідея згубності людської пихи в романі “Домбі і Син”. Головні типи героїв Діккенса: молоді ідеалісти, підступні й жорстокі власники великої фортуни, добрі та людяні диваки, нещасні самотні діти бідарів – жертви людського егоїзму. Гуманізм, гумор, сатира, іронія у творах письменника. Елементи мелодрами в сюжетах, сентиментальність у зображенні позитивних героїв. Значення щасливих кінцівок у творах Ч. Діккенса.

ЛІТЕРАТУРА КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ

ФРАНЦУЗЬКА ЛІТЕРАТУРА

Світовий авангард. Пошуки нових принципів і форм зображення дійсності, відтворення людських почуттів. Виникнення в поезії літературних течій, напрямів.

Поль Верлен (1844-1896) – поет-символіст, майстер поетичної форми й оригінальної за образністю лірики. Основні мотиви поезії П. Верлена.

Артур Рембо (1854-1891). Громадянський пафос його лірики, художня вишуканість поетичних творів (“Відчуття”, “Голосівки”, “Офелія” та ін.).

Гійом Аполлінер (Аполлінарій Костровицький) (1880-1918) – автор збірки “Каліграми. Вірші Миру і Війни”. Своєрідність творчої манери поета, пошук нових засобів художнього самовираження, звернення до культур різних народів та епох (“Міст Мірабо”, “Маленьке авто” та ін.).

Натуралізм. Філософська основа та естетичні засади натуралізму. Е.Золя (1840-1902) – теоретик та практик натуралізму. Епопея Е.Золя “Ругон-Маккари”: задум та будова циклу. Роман “Жерміналь” як ключовий твір епопеї.

Анрі Рене Альбер Гі де Мопассан (1850-1893) – видатний письменник-романіст, поет і новеліст. Майстерність Гі де Мопассана-новеліста. Стилість, образна насиченість, мовне багатство, драматизм, динамізм оповіді, сюжетна оригінальність і довершеність, тематичне розмаїття, виразність психологічних характеристик персонажів. Новели про франко-пруську війну (“Пампушка”, “Мадемуазель Фіфі”, “Тітка Соваж”, “Дядечко Мілен”, “Два приятелі”), патріотизм письменника. Соціально-критичні оповідання “Барильце”, “Мати потвор”.

Марсель Пруст (1871-1922) і психологічна проза початку ХХ ст. Роман “У пошуках утраченого часу” й література “потoku свідомості”. Своєрідність психологізму Пруста. Художній час і простір у романі. Проблеми мистецтва й митця. Художня система й стиль роману.

НОРВЕЗЬКА ЛІТЕРАТУРА

Генрік Ібсен (1828-1906) – норвезький драматург і поет. Найвідоміші твори Ібсена – філософсько-символічна драматична поема “Пер Гюнт”; соціально-психологічна драма “Ляльковий дім” (“Нора”). Ібсен – новатор у галузі драматургії: наближення до проблем звичайного щоденного життя, глибокий психологізм, оновлення структури драматичної дії тощо.

БЕЛЬГІЙСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Моріс Метерлінк (1862-1949) – драматург і поет-символіст, автор п’єс “Сліпі”, “Монна Ванна”, “Чудо св. Антонія”, “Синій птах”, “Марія Магдалена”, “Жанна д’Арк”. Символістська драма “Синій птах” – лірична оповідь про пошуки щастя. Уславлення людської доброти, порядності, пам’яті в п’єсі. Художні особливості драматичного твору М. Метерлінка.

АНГЛІЙСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Оскар Фінгал О’Флаєрті Уйгс Уайльд (1854-1900) – англійський прозаїк, поет, драматург. “Портрет Доріана Грея” – вірєць інтелектуального роману кінця ХІХ ст. Філософсько-естетичні й моральні проблеми твору.

Джордж Бернард Шоу (1856-1950) – видатний драматург. Найпопулярніші його п’єси “Пігмаліон”, “Дім, де розбиваються серця”. Прояв у цих п’єсах новаторства творчості Б. Шоу: драматургія думки, зіткнення ідей, дискусій з актуальних проблем, втілених у яскраву театральну форму, в живі оригінальні постаті й характери. Принциповий діалогізм у творах, апеляція до розуму глядача. Парадокс – сюжетна основа творів Б. Шоу. Словесний парадокс та іронія в творах. Постановка п’єс Б. Шоу в Україні.

Дж.Джойс (1882-1941). Естетична доктрина Джойса. Пошуки нових форм зображення у романі “Улісс”. Техніка “потoku свідомості”. Особливості хронотопу роману. Роль міфу у творі.

Німецькомовна література

Райнер Марія Рільке (1875-1926) як австрійський поет. Еволюція його творчості. Ранній неоромантичний етап, його завершення в “Книзі годин” (“Часослові”). Пошуки нових шляхів, “вірші-речі” в “Нових поезіях”, предметна пластичність образів та їх символічність. Філософська наповненість пізньої поезії Рільке, прагнення до синтезу різних сфер буття (“видимого” й “невидимого”) в “Дуїянських елегіях” і “Сонетах до Орфея”. Поетичне новаторство Рільке. Зв’язок із різними європейськими культурами. Рільке й Україна.

Франц Кафка (1883-1924) – визначний австрійський письменник. Концепція світу і людини у творчості Кафки: ідея космічності й непереборності зла. Проблема взаємовідносин людини і влади. Людська самотність — домінанта творчості Кафки. Побутова, філософська проблематика

його творів. Відображення особливостей художнього світу письменника в новелі “Перевтілення” та її проблематика.

ЛІТЕРАТУРА ХХ СТОЛІТТЯ

Загальна характеристика розвитку літературного процесу першої половини ХХ ст. Основні теми, жанри, засоби художньої виразності. Антивоєнний, гуманістичний пафос творів видатних представників світового письменства.

НІМЕЦЬКА ЛІТЕРАТУРА

Бертольд Брехт (1898-1956) – німецький драматург, прозаїк, поет, теоретик літератури і театру. Теорія епічного театру, її основні принципи. Традиції і новаторство драматурги Брехта (“Тригрошова опера”, “Матінка Кураж та її діти”, “Добра людина із Сичуані” та ін.). Основні мотиви його драматургії. Антифашистські драми Брехта. “Життя Галілея” – філософська драма: образна система, проблематика, особливості поетики.

Еріх Марія Ремарк (1898-1970) – видатний німецький письменник. Роман “На західному фронті без змін” – один з найпопулярніших творів про так звану “втрачену генерацію”. Твори “Повернення”, “Три товариші”, “Чорний обеліск”, “Час жити і час умирати”. Художнє втілення найважливіших проблем життя народу від першої до другої світових війн у творах. Типовий герой романів – самотня мужня людина, віддана фронтовому братерству, здатна на велике кохання, але спустошена війною ще в ранній молодості й тому зневірена.

Фейхтвангер Ліон(1884-1958). Романистика письменника на сучасну та історичну тематику. Проектування історичної минувшини на сучасну дійсність в романі „Потворна герцогиня”. Тема митця та мистецтва в романі „Гойя”. Головна проблематика творів – альтернатива дії та філософського споглядання.

Зегерс Анна(1900-1983). Антифашистська тематика у творчості письменниці. Драматична оповідь про буденний героїзм в романі „Сьомий хрест”. Особливості творчої манери. Зв’язок з експресіонізмом.

ФРАНЦУЗЬКА ЛІТЕРАТУРА

Сюрреалістична теорія і художня практика поетів-сюрреалістів. Еволюція творчості **Л.Арагона** та **П.Елюара**. Рання поезія авторів та ідеї дадаїстів. Сюрреалізм Л.Арагона та П.Елюара 20 – 30-х років. Творчість Арагона та Елюара в часи Опору.

Анрі Барбюс (1873-1935). Зображення імперіалістичної війни в романі „Вогонь”. Психологія маси. Діалектична єдність загального і власного. Новелістична структура роману. Автор і колективний герой. Особливості стильової манери.

Антуан де Сент-Екзюпері (1900-1944) – письменник і військовий льотчик. Романи “Південний поштовий”, “Нічний політ”, “Земля людей”. Реалістичне і водночас романтичне зображення мужності й гуманізму його героїв. Популярність творів А. Сент-Екзюпері. Їх переклади А. Жаловським.

Моріак Франсуа(1885-1970). Соціально-критична та етична проблематика романів. Католицький світогляд письменника та його відображення в проблематиці романів. Проблема сім’ї в романах “Гадючник”, “Тереза Дескейру”.

Жан Ануй (1910-1987). Ідейно-філософська спрямованість п’єс. Інтерпретація міфу з точки зору екзистенціальної філософії в драмі „Антигона”. Проблема вибору.

Жан-Поль Сартр (1905-1980). Формування філософських та естетичних поглядів. Вплив німецького екзистенціалізму на творчість письменника. Відображення долі людини, що перед близькістю обличчя смерті, перетворюється на тварину в новелі „Стіна”. Драматургія Сартра. П’єса „Мухи”. Античний міф про Ореста та його інтерпретація у творі. Вираження екзистенціальної концепції світу й людини в п’єсі Сартра.

Альбер Камю (1913-1962). Французький письменник; своєрідність його життєвої та філософської позиції. Екзистенціальна концепція абсурдності буття й існування людини в “Міфі про Сізіфа” та романі “Сторонній”. Неприйняття соціальної революції в “Бунтуючій людині”. Філософський роман-притча “Чума”. Антифашистський і екзистенціальний смисл роману. Міфічно багатоплановий образ чуми в романі. Мотиви перестороги в романі “Чума”.

АНГЛІЙСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Томас Стернз Еліот (1888-1965) – поет і теоретик модернізму. Еволюція Еліота від тотального заперечення до „ортодоксальності”. Вираження кризи свідомості й культури в поезії Еліота („Безплідна земля”, „Порожні люди”). Теоретичні праці Еліота та їхня роль у формуванні

модерністських концепцій творчості. Переломні моменти у світогляді й творчості Еліота: „Класицист у літературі, рояліст у політиці й англокатолик у релігії”. Пізня поезія Еліота („Чотири квартали”). Драматургія Еліота, її своєрідність („Убивство в соборі”).

Лоуренс Девід Герберт(1885-1930). Філософсько-естетичні погляди. „Коханець леді Чаттерлей” як відображення естетичних та ідеальних позицій автора. Цілісність світовідчуття героїв. Концепція „природної людини”. Любов і секс. Конкретність бачення й романтичне сприйняття світу. Символ і міф.

Олдінгтон Річард(1892-1962). Англійський представник літератури „втраченого покоління”. Роман „Смерть героя” – вершина творчості письменника. Антивоєнна спрямованість твору.

Олдрідж Джеймс (1918-2015). Тема визвольної боротьби народів як провідна тема творчості письменника. Відображення боротьби грецького народу проти фашизму в романі Д.Олдріджа „Морський орел”.

Літературна антиутопія.Хакслі Олдос(1894-1963). Інтелектуальний характер прози О.Хакслі. Світоглядна й моральна криза англійської інтелігенції в романах 20-х рр. Сатиричні тенденції у творчості Хакслі й романи-антиутопії ХХ ст. Жанр антиутопії в романі „Дивний новий світ”. Принципи маніпулювання людською свідомістю. Філософська есеїстика.

Джордж Орвелл (1903-1950). Роман „1984” як критична модель тоталітарного суспільства та соціальне попередження. „Ми” Є.Замятіна як архетип жанру. Результати панування науки „на службі ідеям кам’яного віку” зображені у романі „1984”. Тотальне відчуження й знеособлення людини в тоталітарному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА ШВЕЙЦАРІЇ

Гессе Герман(1877-1962). Формування філософських та естетичних поглядів. Синтез західної та східної філософії у творчості. Мистецтво й митець у романі „Степовий вовк”. Засудження мілітаризму та війни. Уведення фантастичного елемента. Звернення до Сходу й східних культур („Сідхартха”, „Паломництво в країну Сходу”). Роман „Гра в бісер” як підсумок духовної й творчої еволюції Гессе. Місія письменника в духовному й художньому житті ХХ ст.

ІСПАНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Федеріко Гарсія Лорка (1891-1936) – вершинне явище іспанської поезії ХХ ст. Етапи творчості. Фольклорні витоки й проблеми міфологізму поезії Лорки. Поезія Лорки на тлі художніх напрямків і стилів з іспанській літературі 20-30-х рр. Лорка й сюрреалізм. Поетика Лорки, пошуки нових форм художньої виразності. Драматургія Лорки, її своєрідність. Українська перекладна лоркіана.

АМЕРИКАНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Розквіт американського роману в міжвоєнні десятиліття, його тематично змістове багатство і жанрово-стильова розмаїтість. Соціально-психологічні романи Ф. Скотта Фіцджеральда(1896-1940) й „епоха джазу”. Автобіографізм роману „Ніч лагідна”. Критично-аналітичний підхід до зображення американської дійсності. Механізм та причини краху життя Діка Драйвера. Розщеплення соціальної особистості. Відображення романтичної свідомості в романі „Великий Гетсбі”. Тема самопізнання особистості та історії. Відображення протиріч в образі Гетсбі.

Ернест Міллер Хемінгуей (1899-1961) – відомий американський письменник, журналіст. Новаторство прози Е. Хемінгуея: лаконізм (“телеграфний стиль”), особливе значення підтексту (“принцип айсберга”), драматургізація діалогів, відвертість сповіді від першої особи, вагомість і насиченість слова в тексті. Романи Хемінгуея про “втрачену генерацію” – “Фієста”, “Прощавай, зброе!”. Герой письменника (“герой кодексу”) – сильна самотня людина, що може постояти за себе, вірить у товариство, вміє любити, прагне незалежності й свободи. Роман-пересторога “По кому подзвін”. Філософська повість-притча “Старий і море” – гімн людській праці, волі й мужності. Е. Хемінгуей – майстер новелістики (оповідання із збірок “В наш час”, “Переможець не одержує нічого”, оповідання “Сніги Кіліманджаро”).

Фолкнер Вільям(1897-1962) – письменник американського Півдня. Універсалізм змісту, що проступає за локальністю Півдня. Тема розпаду людських зв’язків – магістральна для літератури ХХ ст. Роман „Галас і шал”, визначення в ньому соціальних і духовних колізій, домінуючих у творчості Фолкнера. Минуле й сьогоденне, природа й цивілізація в романі „Ведмідь”. Образ сучасності. Конфлікт особистості й суспільства в романі „Світло в серпні”, своєрідність його

інтерпретації. Феномен „сноупсизму” у трилогії про Сноупсів. Фолкнер і „південна школа” американської літератури.

ЛІТЕРАТУРА ЧЕХІЇ

Розвиток чеської поезії ХХ ст. і Вітезслав Незвал (1900-1958). Сюрреалізм у його творчості. Новаторство поетичної форми, вишуканість естетичного переживання у його ліриці. Настрої закоханості в буття, глибокий ліризм, емоційна безпосередність, багатство вільних асоціацій. Поетизація таємничої Праги у вірші „Прага з пальцями дощу”; образ ліричного героя, закоханого в чудове місто.

Чапек Карл (1890-1938) – видатний романіст, новеліст, публіцист. Гумор і сатира в його новелістичній спадщині („Сільський злочин”, „Поет”, „Експеримент професора Роуса” та ін.). „Війна з саламандрами” – роман-утопія та роман-пересторога. Осмислення наслідків дегуманізації життя, знеособлення й знецінення особистості у творі. Сатира й пародія в романі.

ПОЛЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Тувім Юліан (1894-1953) – поет і перекладач, автор поетичних збірок, сатиричних і ліро-епічних поем. Вірші зі збірок “Сьома осінь”, “Чорнолісся”. Багатство тем, глибина переживань, висока лірична напруга, глибина почуттів, досконалість форми, любов до життя, до простої людини з натовпу. Поема “Квіти Польщі” – твір-спогад, твір-роздум, твір-підсумок. Лірика Ю.Тувіма в перекладах Г.Кочура, М.Лукаша та ін.

ІТАЛІЙСЬКА ЛІТЕРАТУРА

Піранделло Луїджі (1867-1936). Формування філософсько-естетичних поглядів та їх відображення у статті „Мистецтво і свідомість сьогодні”. Драматургія Піранделло, її новаторський характер і вплив на світову драматургію. Драма „Шестеро персонажів у пошуках автора” як відображення принципів філософського театру.

VI. ЗМІСТ ПРОГРАМ З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Розділ I. Методика викладання як наука і вузівська дисципліна.

Шляхи розвитку методики викладання української, зарубіжної літератури в школі. Історія розвитку методики літератури як складової частини історичного процесу розвитку літератури та викладання її в загальноосвітній школі. Розвиток методики викладання української, зарубіжної літератури на сучасному етапі. Методологічні основи викладання літератури в школі. Філософське осмислення процесу навчання та виховання. Праці з педагогіки та дидактики Ю. А. Бабанського, І. Я. Лернера, М. Н. Скаткіна, М. І. Махмутова, В. А. Оніщук, В. І. Бондаря, А. І. Ланської, Мірошніченко Л.Ф., О.М.Ніколенко, Д.С.Наливайка та ін.

Розробка загально дидактичних аспектів, класифікація методів, прийомів і видів навчальної діяльності, проблемного навчання, сучасного уроку і шляхів його реалізації, професіограми вчителя та ін.

Основні напрями та тенденції розвитку педагогічної науки у світі. Дослідження наукових робіт учених психологів: Б. Г. Ананьєва, Н. Н. Булонського, Л. С. Виготського, Г. С. Костюка, А. І. Щербакова, С. Л. Рубінштейна. Зв'язок методики української, зарубіжної літератури з літературознавством, з теоретико-літературною наукою, історією, філософією, соціологією, законодавством, психологією, літературознавством.

Розділ II. Основні положення і зміст викладання літератури в школі.

Врахування специфіки літератури, вивчення її як явища мистецтва, образного відтворення дійсності. Відповідність художніх творів пізнавально-віковим особливостям учнів. Чотири головні рівні, об'єднані близькими віковими категоріями учнів, їхнім психологічними особливостями та завданнями курсу. Перший рівень – пояснювальне читання (1–3 класи). Другий рівень – тематичний (5–7 класи). Основні розділи програми II рівня. Твори про рідну природу. Третій рівень – пропедевтичний характер системи літературної освіти (8 клас). Основні розділи програми. Хронологічна послідовність й найелементарніші уявлення про розвиток літературного процесу. Підготовка учнів 8 класу до вивчення системного курсу історії літератури. Четвертий, найвищий рівень – послідовний історико-літературний курс (9–11 клас). Зміст, обсяг і структура літературного курсу кожного класу. Літературний матеріал у програмі. Основні навчальні посібники.

Планування та організація праці вчителя літератури в школі. Види планів у школі: календарні, тематичні, календарно-тематичні та поурочні плани. Урок як основна форма вивчення літератури в школі. Загальні положення. Особливості уроку літератури. Типологія уроків літератури. Структура та методика уроку літератури.

Форми, методи та методичні прийоми викладання літератури. Поняття про методику викладання літератури в школі. Метод лекції. Метод евристичної бесіди. Метод самостійної роботи. Методичні прийоми.

Вивчення біографії письменника. Світогляд письменника. Автобіографія. Інтерв'ю з письменником. Літературний портрет. Письменницькі нагороди, премії, звання. Бібліотека письменника. Особисте життя, коло друзів письменника. Музеї письменників. Наочність і ТЗН щодо вивчення біографії.

Оглядові теми. Монографічні теми. Питання програмованих творів. Аналіз літературного твору. Епічні твори: підготовка до сприйняття твору, читання твору, словникова робота, бесіда за змістом прочитаного, використання елементів аналізу, підсумкові заняття, творчі усні та письмові роботи.

Ліричні твори: підготовка до сприйняття твору, читання твору, навчальна пауза, повторне читання, словникова робота, бесіда.

Система письмових робіт з літератури і розвиток мови учнів.

Значення і мета письмових робіт та вимоги до них. Система письмових робіт 5–8 класів. Система письмових робіт у 9–11 класах.

Технічні засоби і наочність при вивченні літератури. Екранні (зорові), звукові і аудіовізуальні (комбіновані). Звукові технічні засоби навчання (фонопосібники), аудіовізуальні засоби навчання.

Наочність на уроках літератури.

Факультативні заняття з літератури. Організація і зміст факультативних занять. Методика факультативних занять з літератури.

Позакласна робота з літератури. Педагогічна мета позакласної роботи. Форма позакласної роботи з літератури.

Розділ III. Викладання літератури в школі на сучасному етапі.

Вимоги до викладання літератури в сучасних умовах. Гуманізація освіти і навчання як основне веління часу. Забезпечення умови всебічного розвитку особистості, індивідуальності, толерантності у процесі роботи над художнім твором.

Поява навчально-виховних закладів нового типу: ліцеї, гімназії, класи з поглибленим вивченням літератури. Елементи науково-дослідної роботи в школі, залучення школярів до участі в МАН (Мала академія наук).

Використання комп'ютерних технологій у процесі вивчення художнього твору та творчості письменника в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

Зарубіжна література

Основна

1. Пащенко В.І., Пащенко Н.І. Антична література : Підручник / В.І. Пащенко, Н.І. Пащенко. К.: Либідь, 2008. 718 с. (не перевідавався)
2. Давиденко Г.Й., Акуленко В.Л. Історія зарубіжної літератури середніх віків та доби Відродження : Навч. посібник. К. : Центр Учбової літератури, 2019. 248 с.
3. Давиденко Г.Й., Величко М.О. Історія зарубіжної літератури XVII-XVIII століття : Навч. посібник. К. : Центр Учбової літератури, 2017. 292 с.
4. Наливайко Д.С., Шахова К.О. Зарубіжна література XIX сторіччя. Доба романтизму : підручник. Тернопіль : Богдан, 2008. 416 с. (не перевідавався)
5. Тверітінова Т.І. Історія зарубіжної літератури XIX століття. Доба реалізму : навч. посіб. для студ. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 424 с.
6. Давиденко Г.Й., Чайка О.М. Історія зарубіжної літератури XIX – початку XX століття : Навч. посібник. К. : Центр учбової літератури, 2019. 400 с.
7. Давиденко Г.Й., Стрельчук Г.Н., Гричаник Н.І. Історія зарубіжної літератури XX століття : Навч. посібник. К. : Центр учбової літератури, 2022. 504 с.

8. Історія зарубіжної літератури ХХ ст. : Навч. посіб. / за ред. В.І. Кузьменка. К. : ВЦ «Академія», 2012. 432 с. (не перевидавався)

Додаткова

1. Антична література [Текст] : навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / В. М. Миронова [та ін.]. – К. : Либідь, 2005. – 488 с.
2. Белаш Г.О. Історія античної літератури [Текст] : навч. посіб. для студентів ВНЗ / Г. О. Белаш. – Київ : Центр учб. літ., 2012. – 234 с.
3. Ващенко Ю.А., Стовба Г.С. Історія зарубіжної літератури ХХ століття : навчальний посібник / Ю.А. Ващенко, Г.С. Стовба. – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2014. – 152 с.
4. Волощук Є. Світова література: хрестоматія-посібник для 11 кл. загальноосвіт. навч. закладів / Є.В. Волощук. – Київ : Літера ЛТД, 2011. – 512 с.
5. Гальчук Оксана. Антична література : Навчальний посібник для студентів заочної форми навчання / Оксана Гальчук. – К. : Вид-во Київського славістичного університету, 2008. – 210 с.
6. Гринишина М. Театральна культура рубежу ХІХ-ХХ століть. Реалізм. Дискурс / Марина Гринишина. – Київ : Фенікс, 2013. – 344 с.
7. Грінчак Н. І. Історія зарубіжної літератури ХХ століття [Електронний ресурс] / Н.І. Грінчак. – Режим доступу : http://b-ko.com/book_103.html
8. Денисова Т.Н. Історія американської літератури ХХ століття / Т.Н. Денисова. – Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2012. – 487 с.
9. Звиняцьковський В.Я. Світова література : підручник для 11 кл. для загальноосвіт. навч. закл. : академ. рівень, проф. рівень / Володимир Звиняцьковський. – Київ : Генеза, 2011. – 240 с.
10. Зелінська Л. В. Антична література (давньогрецька і давньоримська) [Текст] : конспект лекцій, наук. матеріали з комент., плани практ. занять : навч. посіб. для студ. І курсу ф-ту романо-герм. мов / Лідія Зелінська. – Острог : [б. в.], 2011. – 232 с.
11. Ісаєва О.О. Світова література : підручник для 11 кл. для загальноосвітніх навч. закладів / О.О. Ісаєва, Ж.В. Клименко, А.О. Мельник. – Харків : Сиція, 2011. – 320 с.
12. Качак Т.Б., Круль Л. М. Зарубіжна література для дітей / Т.Б. Качак, Л.М. Круль. – Київ : Академвидав, 2014. – 416 с.
13. Ковбасенко Ю.І. Антична література [Текст] : навч. посіб. / Ю. І. Ковбасенко. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2010. – 140 с.
14. Ковбасенко Ю.І. Світова література : підручник для 11 кл. для загальноосвіт. навч. закл. (академічний рівень, профільний рівень) / Ю.І. Ковбасенко. – Київ : Грамота, 2012. – 336 с.
15. Козлик І. В. Світова література доби середньовіччя та епохи Відродження. Навч. посібник / І. В. Козлик. – Івано-Франківськ : СИМФОНІЯ ФОРТЕ, 2011. – 344 с.
16. Література західноєвропейського середньовіччя / За заг. ред. Н.Висоцької. – Вінниця : Нова книга, 2005. – 464 с.
17. Насмінчук Г.Й. Зарубіжна література ранніх епох: Античність, Середньовіччя, Відродження [Текст] : навч. посіб. / Г. Й. Насмінчук. – Кам'янець-Подільський : Рута, 2013. – 211 с.
18. Постколоніалізм. Генерації. Культура / за ред. Т. Гундорової, А. Матусяк. – Київ : Лауріс, 2014. – 336 с.
19. Усі зарубіжні письменники / упоряд. О.Д.Міхільов та ін. – Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 384 с.
20. Шалагінов Б.Б. Зарубіжна література від античності до початку ХІХ сторіччя [Текст] : іст.-естет. нарис : навч. посіб. для студентів ВНЗ / Борис Шалагінов. – Київ : Києво-Могилян. акад., 2013. – 366 с.
21. Шаповалова М.С., Рубанова Г.Л., Моторний В.А. Історія зарубіжної літератури : Середні віки та Відродження : Підручник / М.С. Шаповалова, Г.Л. Рубанова, В.А. Моторний. – К. : Знання, 2011. – 476 с.

Методика навчання літератури в загальноосвітній школі

Основна

- 1.Бабенко Б.М. Порівняльний аналіз оригіналу й перекладу під час вивчення зарубіжної літератури / Б.М. Бабенко // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2005. – №6. – С. 39 – 42.
 - 2.Клименко Ж. В. Теорія і технологія вивчення перекладних художніх творів у старших класах загальноосвітньої школи: монографія / Ж. В. Клименко. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2006. – 340 с.
 - 3.Куцевол О. Портрет творчого вчителя літератури / О. Куцевол // Дивослово. – 2007. – № 1. – С. 8 – 12.
 - 4.Куцевол О. Методика літератури – наука, заснована на творчості / О. Куцевол // Дивослово. – 2006. – № 3. – С. 19 – 24.
 - 5.Мацевко-Бекерська Л. Методика викладання світової літератури : навчально-методичний посібник / Лідія Мацевко-Бекерська. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 320 с.
 - 6.Медведева Т. Організація проєктивного вивчення літературного матеріалу у старших класах. / Т. Медведева // Українська література в загальноосвітній школі. – 2005. – № 5. – С. 25 – 28.
 - 7.Мірошніченко Л.Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах / Л.Ф. Мірошніченко. – К.: Вища школа, 2007. – 415 с.
 - Професія – вчитель літератури: Словник-довідник / Упор. Т. Чередник. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – 256 с.
 - 8.Рогозіна О. Методичні аспекти підготовки майбутніх фахівців засобами новітніх інформаційних технологій / О. Рогозіна // Проблеми підготовки сучасного вчителя :збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н.С. (гол. ред.)та ін.]. – Умань : ФОП Жовтий О.О., 2013. – Випуск 8.– Частина 1.– С.143–146.
 - 9.Семенов О.М. Практика в системі фахової освіти вчителя-словесника : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О.М.Семенов, Л.О.Базиль, Т.І.Дятленко; за ред. О.М.Семенов.– К., Глухів: РВВ ГДПУ, 2008. – 300 с.
 - 10.Штейнбук Ф.М. Методика викладання зарубіжної літератури в школі: навчальний посібник / Ф.М. Штейнбук. – К.: Кондор, 2007. – 316 с
- Програми та нормативні документи:
- Світова література. 10-11 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Природничо-математичний, технологічний, спортивний напрями. Рівень стандарту / Укладачі: Ю.І. Ковбасенко – керівник авторського колективу; Г.М. Гребницький, Т.Б. Недайнова, К.Н. Баліна, Г.В. Бітківська, І.А. Тригуб, О.О. Покатілова. – К.: Грамота, 2011
 - Світова література. 10-11 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Суспільно-гуманітарний, художньо-естетичний напрями. Академічний рівень / Укладачі: Ю.І. Ковбасенко керівник авторського колективу; Г.М. Гребницький, Т.Б. Недайнова, К.Н. Баліна, Г.В. Бітківська, І.А. Тригуб, О.О. Покатілова. — К: Грамота, 2011
 - Світова література. 10-11 класи. Програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Філологічний напрям Профільний рівень / Укладачі: Ю.І. Ковбасенко — керівник авторського колективу: Г.М. Гребницький, Т.Б. Недайнова, К.Н. Баліна, Г.В. Бітківська, І.А. Тригуб, О.О. Покатілова. — К: Грамота, 2011
 - Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/post-derzh-stan-%281%29.pdf>
 - Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/konczepczyia-naczionalno-patriotichnogo-vixovannya-ditej-i-molodi.html>
 - Концепція профільного навчання в старшій школі // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/normativno-pravova-baza1.html> // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2009. – №11. – С. 2-5
 - Концепція літературної освіти // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/normativno-pravova-baza1.html>

– Організація освітнього процесу у ВНЗ (імплементация положень Закону України „Про вищу освіту”): посібник для керівників структурних підрозділів ВНЗ / [редактор-упорядник О.Г.Набока.] – Слов’янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2015. – 245 с.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Теорія і практика навчання і виховання» є набуття студентами таких компетентостей»:

загальні:

- акмеологічна – здатність вільно орієнтуватись у теоретичних і практичних аспектах педагогічної науки, критеріях та рівнях професіоналізму викладача ВНЗ; спроможність ставити мету й формулювати завдання, пов'язані з реалізацією власної професійної діяльності; адекватно оцінювати процес і результат своєї роботи, а також потенційні можливості; готовність самостійно освоювати нові педагогічні теорії; здатність до креативного мислення, набуття гнучкого образу мислення, який дозволяє зрозуміти та розв'язати педагогічні проблеми, зберігаючи при цьому критичне ставлення до сталих наукових компетенцій у галузі середньої освіти;

- інформаційна – здатність до пошуку, обробки й подальшого використання інформації з професійною метою, здатність використовувати мультимедійні та мережеві технології, ресурси Інтернет для забезпечення дистанційної форми навчання у ВНЗ.

спеціальні:

- проектувати, конструювати, організовувати й аналізувати свою педагогічну діяльність;
- забезпечувати міждисциплінарні зв'язки курсу з іншими дисциплінами;
- розробляти й проводити різні за формою навчання уроки, найбільш ефективні при вивченні відповідних тем і розділів програми, адаптуючи їх до різних рівнів підготовки учнів;
- ясно, логічно викладати зміст матеріалу, спираючись на знання й досвід учнів;
- аналізувати навчальну й навчально-методичну літературу й використовувати її для побудови власного викладу програмного матеріалу;
- організовувати навчальну діяльність учнів, управляти нею й оцінювати її результати;
- створювати й підтримувати навчальне середовище, що сприяє досягненню цілей навчання.

2.2. Передумовами вивчення навчальної дисципліни є попередньо набуті студентами такі **компетентності:**

- сформовані в студентів сукупності знань про побут, звичаї, традиції українського народу, українські національні ігри, іграшки, дитячі пісні, українські казки, приказки, прислів'я, предмети українського побуту, рослини, які є символами України, звичаї та свята українського народу;
- розвинена громадянська свідомість, повага до символів України: герба, прапора, гімну;
- сформовані вміння оцінювати свої власні твердження і міркування та оточуючих людей.

21.3. Очікувані результати навчання

Унаслідок вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати та уміти визначитимісце та значення педагогіки в системі психолого-педагогічних наук; основні категорії педагогіки; галузі педагогіки та її зв'язки з іншими науками. Він повинен розуміти принципи організації системи освіти України; шляхи інтеграції системи освіти України у світову освітню систему. Студент повинен оволодіти конкретними методиками організації навчального процесу в школі та основною формою цього процесу – уроком, класно-урочною системою та іншими видами організації навчання та методами контролю. Також він повинен навчитися будувати навчально-виховний процес на основі глибокого і системного вивчення учнів, їх інтересів, запитів; регулювати і коригувати можливі стосунки в учнівському колективі, проводити в ньому профілактику розмежування, конформації. Студенту слід вміти об'єднати зусилля вчителів і вихователів, які працюють у класі; налагоджувати стосунки з батьками учнів, вести педагогічну

пропаганду, домагаючись єдності виховних впливів школи, позашкільних установ, сім'ї та громадськості.

1. Структура навчальної дисципліни

Розділ 1 Загальні основи педагогіки

Педагогіка як наука. Розвиток і формування особистості. Мета та ідеал виховання

Розділ 2. Теорія виховання

Сутність процесу виховання. Закономірності та принципи процесу виховання. Зміст виховання у національній школі. Загальні методи виховання. Організаційні форми виховання. Виховання особистості у колективі. Виховання дітей у сім'ї

Розділ 3. Теорія освіти і навчання

Предмет і завдання дидактики. Зміст освіти в загальноосвітній школі. Процес навчання. Види навчання. Закономірності і принципи навчання. Методи і засоби навчання. Форми організації навчання. Діагностика і оцінка навч. діяльності учнів

Розділ 4. Школознавство

Наукові основи внутрішкільного управління. Методична робота в школі

Рекомендована література (основна, допоміжна)

Основна

1. Загальна педагогіка та історія педагогіки : підруч. для студентів ВНЗ / К. В. Аймедов [та ін.] ; Одес. нац. мед. ун-т. - Київ : Слово, 2014.. - 348 с.
2. Креативна педагогіка : 144 форми, прийоми і методи роботи для твор. навчання і виховання : [метод. посіб.] / [упоряд. Н. Харченко]. - Київ : Шкільний світ, 2017.. - 93 с.
3. Козловський, Юрій Михайлович. Педагогіка: навч. посіб. / Ю. М. Козловський, Л. В. Дольнікова ; Нац. ун-т "Львів. політехніка". - Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2018.. - 231 с.
4. Лебідь, Інна Юхимівна. Гендерна педагогіка : навч.-метод. посіб. / Лебідь І. Ю. ; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. - Кам'янець-Подільський : Рута, 2015.. - 129 с.
5. Лебідь, Інна Юхимівна. Історія педагогіки. Змістовний модуль: початкова школа і педагогіка України в роки національно-демократичної революції (1917-1920 рр.) : навч.-метод. посіб. / Лебідь І. Ю. ; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. - Кам'янець-Подільський : Рута, 2015.. - 135 с.
6. Окольніча, Тетяна. Східнослов'янська педагогіка в етнографічних джерелах ХІХ - першої чверті ХХ століття [Текст] : [монографія] / Тетяна Окольніча. - Харків : Мачулин, 2018. - 466 с.
7. Основи соціалізації особистості : навч. посіб. для студентів ОС "Бакалавр" спец. 6.010106 " Соціальна педагогіка" / Л. В. Вікторова [та ін.] ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - Київ : Компринт, 2017.. - 473 с.
8. Педагогіка : баз. підруч. для студентів ВНЗ ІІІ - ІV рівнів акредитації / [Прокопенко І. Ф. та ін.] ; за ред. д-ра пед. наук, проф., акад. НАПН України І. Ф. Прокопенка. - Харків : Фоліо, 2015.. - 571с.
9. Педагогіка: навч. посіб. / уклад. І. В. Ковальчук ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. - Чернівці: Рута, 2018.. - 427 с.
10. Петровська, Тетяна Валентинівна. Педагогіка. Дидактичні матеріали: [навч. посіб.] / Т. В. Петровська. - 2-ге вид., без змін. - Київ: Олімпійська література, 2018. - 178 с.
11. Словник педагогічних та психологічних термінів: до дисциплін: "Педагогіка", "Педагогіка новаторства", "Педагогіка та психологія вищої школи", "Методика виховної роботи та основи педагогічної майстерності", "Педагогічний менеджмент": для здобувачів вищ. освіти ден. та заоч. форм здобуття освіти пед. спец. / [уклад.: Н. А. Несторук, Л. В.

Кокоріна ; під. заг. ред. Н. А. Несторук] ; ДВНЗ "Донбас. держ. пед. ун-т", Горлів. ін-т інозем. мов, Каф. психології та педагогіки. - Бахмут ; Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2019.. - 131 с.

Допоміжна література

1. Балахтар, Валентина Візиторівна. Психологія і педагогіка : навч.-метод. посіб. / В. В. Балахтар ; Буковин. держ. фінанс. акад.. - 2-ге вид., допов.. - Чернівці : Книги-XXI, 2011.. - 168 с.
2. Балахтар, Валентина Візиторівна. Педагогіка і психологія в соціальній роботі: навч.-метод. посіб. / Валентина Балахтар ; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. - Київ: Талком, 2017.. - 443 с.
3. Бондаренко, Володимир Васильович. Педагогіка та технологія дистанційного навчання : навч. посіб. / В. В. Бондаренко, В. М. Кухаренко ; Харків. нац. автомоб.-дорож. ун-т. - Харків : ХНАДУ, 2013.. - 171 с.
4. Веретенко, Тетяна Григорівна Вступ до спеціальності: соціальна педагогіка : навч. посіб. / Т. Г. Веретенко, О. М. Денисюк ; Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Ін-т людини. - 2-ге вид., допов. та перероб.. - Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013 .
5. Верра, Збігнев Й. Родинні стосунки: трактування молоддю з неповних сімей. Педагогіка сім'ї / Збігнев Й. Верра = Postawy rodzicielskie młodzieży z rodzin rozbitych. Pedagogika rodziny / Zbigniew Werra : [підручник]. - Івано-Франківськ : ДВНЗ "Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника", 2013.. - 109 с.
6. Глазкова, Ірина Яківна. Бар'єрна педагогіка : монографія / Ірина Глазкова ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. - Бердянськ : Ткачук О. В., 2014.. - 317 с
7. Гурський, В. А. Педагогіка : навч. посіб. для студентів ВНЗ : у 2 кн. / Гурський В. А., Присакар В. В.. - Кам'янець-Подільський : Медобори, [2015] .Кн. 2 : Теорія виховання. Управління навчально-виховним процесом. - 2-е вид., допов. і перероб.. - 2015.. - 219 с.
8. Гендерна педагогіка: навч. посіб. / [О. А. Луценко та ін. ; за заг. ред. О. А. Луценко] ; Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. - Суми: Цьома С. П., 2018.. - 302 с.
9. Доброскок, Ірина Іванівна. Превентивна педагогіка : посібник / І. І. Доброскок ; ДВНЗ "Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди". - 2-ге вид.. - Київ : Педагогічна думка, 2013.. - 104 с.
10. Зайченко, Іван Васильович. Педагогіка і методика викладання у вищій школі : навч. посіб. для магістрантів спец. 8.05180101 "Технологія деревообробки" / І. В. Зайченко ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - Київ : Компринт, 2015.. - 443 с.
11. Ісаєва, Світлана Дмитрівна. Комунікативна педагогіка у науковій спадщині американського вченого Томаса Гордона (1918-2002 рр.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ісаєва Світлана Дмитрівна ; Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. - Суми, 2015.. - 20 с.
12. Лебідь, Інна Юхимівна. Історія педагогіки. Змістовний модуль: початкова школа і педагогіка України в роки національно-демократичної революції (1917-1920 рр.) : навч.-метод. посіб. / Лебідь І. Ю. ; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. - Кам'янець-Подільський : Рута, 2015.. - 135 с.
13. Кислашко, Олександр П. Християнська педагогіка : навч. посіб. / Олександр Кислашко, Ірина Сіданіч. - Київ : Східноєвропейська гуманітана місія, 2018.. - 480 с.
14. Коломієць, Микола Борисович. Педагогіка : метод. рек. до виконання індивід. навч.-дослід. завдань / Коломієць М. Б. ; Глухів. нац. пед. ун-т ім. Олександра Довженка. - Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2015.. - 79 с.
15. Коляда, Михайло Георгійович. Комп'ютерна педагогіка : навч. посіб. / М. Г. Коляда. - Донецьк : Ноулідж, Донец. від-ня, 2013.. - 321 с.
16. Костікова, Ілона Іванівна. Електронна педагогіка : монографія / І. І. Костікова ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, Ін-т педагогіки і психології. - Харків : Смуґаста типографія, 2015.. - 157с.

17. Кучерявий, Олександр Георгійович. Педагогіка: особистісно-розвивальні аспекти : навч. посіб. для студентів ВНЗ / О. Г. Кучерявий. - Київ : Слово, 2014.. - 436 с.
18. Котовська, О. П. Психологія та педагогіка: євроінтеграційний контекст : навч. посіб. / О. П. Котовська ; Львів. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2015.. - 197 с.
19. Малихін, Андрій Олександрович. Педагогіка в поняттях, схемах, таблицях, коментарях : [навч. посіб.] / А. О. Малихін ; Бердян. держ. пед. ун-т. - Бердянськ : БДПУ, 2015.. - 178 с.
20. Методичні вказівки до підготовки та проведення комплексного державного екзамену : галузь знань 1801 Специф. категорії, спец. 8.18010021 Педагогіка вищої школи ОКР магістр / Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького, ННІ пед. освіти, соц. роботи і мистецтва, Каф. педагогіки вищ. шк. і освіт. менеджменту ; [авт.-упоряд. Цимбал О. Ю.]. - Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2014.. - 24 с.
21. Никоненко, Наталія Валеріївна. Педагогіка: Дидактичні матеріали : навч. посіб. для студентів ден. та заоч. форм навчання / Никоненко Н. В., Ніколенко Л. М. ; Дніпропетр. нац. ун-т ім. Олеся Гончара, Каф. педагогіки та корекц. освіти. - Дніпропетровськ : Акцент, 2015.. - 121 с.
22. Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка = Инновации в образовании: философия, психология, педагогика : зб. наук. ст. : у 2 ч. / [за заг. ред. О. В. Зосименко] ; КЗ "Сум. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти" (Суми, Україна) [та ін.] = Educational innovations: philosophy, psychology, pedagogy. - Суми : Цьома С. П. [вид.], 2018. Ч. 1 / [редкол.: М. А. Бойченко та ін.]. - 2018.. - 359 с.
23. Палюх, Марек. Соціальна педагогіка і соціальна робота. Діяльність спрямована на підтримку індивідів, соціальних груп і локальних спільнот : [монографія] / Марек Палюх, Людмила Хомінська ; [пер. з пол. В. Величко]. - Кам'янець-Подільський : Буйницький О. А., 2013.. - 199 с.
24. Педагогіка й сучасні аспекти фізичного виховання: зб. наук. праць V Міжнар. наук.-практ. конф., 17-18 квіт. 2019 р. / за заг. ред. Ю. О. Долинного ; [редкол.: В. Д. Ковальов та ін.] ; Донбас. держ. машинобуд. акад. [та ін.]. - Краматорськ: ДДМА, 2019.. - 387 с.
25. Педагогіка : опор. конспект лекцій з тест. завданнями / [уклад.: Филипчук В. С., Ковальчук І. В.] ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. - Вид. 2-ге, випр., допов.. - Чернівці : Рута, 2013.. - 52 с.
26. Педагогіка вищої школи : метод. вказівки до вивч. дисципліни для магістрів / Нац. техн. ун-т "Київ. політехн. ін-т" ; [уклад.: Жирун О. А., Пузирьов Є. В. ; відп. ред. О. В. Винославська]. - Київ : НТУУ "КПІ", 2013.. - 48 с.
27. Педагогіка розуміння як перспективний напрям розвитку вищої освіти : навч. посіб. з дисципліни "Основи педагогіки вищої школи" / О. Г. Романовський [та ін.] ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". - Харків : НТУ "ХПІ", 2014.. - 259 с.
28. Рибалка, Валентин Васильович. Психологія та педагогіка праці особистості: від обдарованості дитини до майстерності дорослого : посібник / В. В. Рибалка ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т обдаров. дитини. - Київ : Ін-т обдаров. дитини, 2014.. - 218 с.
29. Староста, В. І. Тестові завдання з курсу "Педагогіка" : навч. посіб. / В. І. Староста, В. В. Росул ; Держ. вищ. навч. закл. "Ужгород. нац. ун-т". - Ужгород : Говерла, 2014.. - 147 с.
30. Тверезовська, Ніна Трохимівна. Інформаційні ресурси забезпечення соціально-педагогічної діяльності : навч. посіб. для студентів ОС "Бакалавр" спец. 6.010106 "Соціальна педагогіка" / Н. Т. Тверезовська, Л. В. Вікторова, А. Б. Кочарян ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. - Київ : Компринт, 2017. - 417 с.
31. Фазан, Віталій Васильович. Педагогіка як навчальний предмет у духовних академіях України (40-і рр. ХХ - початок ХХІ століття) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Фазан Віталій Васильович ; Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. - Полтава, 2014.. - 20 с.
32. Хайруліна, Василина Миколаївна. Педагогіка добротворення: наук.-метод. посіб. / В. М. Хайруліна ; Нац. акад. пед. наук України. - Київ: Нац. акад. пед. наук, 2018.. -

415 с.

33. Чепіль, Марія Миронівна. Порівняльна педагогіка : навч. посіб. / М. М. Чепіль. - Київ : Академвидав, 2014.. - 215 с.

34. Чех, Андрій Олександрович. Порівняльна педагогіка в європейських освітніх парадигмах (друга половина ХХ - початок ХХІ століття) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Чех Андрій Олександрович ; Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. - Дрогобич, 2014.. - 19 с.

35. Швай, Роксоляна Іванівна. Психологія та педагогіка творчості : навч. посіб. / Роксоляна Швай ; Нац. ун-т "Львів. політехніка". - Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2014.. - 199 с.

36. Яворська, Галина Харлампіївна. Педагогіка: практикум : навч. посіб. / Г. Х. Яворська, О. П. Ноздрова ; за заг. ред. д-ра пед. наук, проф. Г. Х. Яворської. - Одеса : Букаєв Вадим Вікторович [вид.], 2014.. - 169 с.

Зразок варіанту

Українська мова з методикою її навчання

1. У яких з рядків у кожному слові є сполучення глухого приголосного звука із сонорним? (2 бали):

- а) гармонійний, просьба, вогко, дворище, мірошник;
- б) жнива, фольга, боротьба, замітка, сніг;
- в) кухлик, лакмус, мутний, неплатіж, рушник;
- г) недарма, земля, кухня, світлина, вірний;
- г) жінка, бідолашний, довкілля, зірка, верхній.

2. У яких з рядків фразеологізми формують синонімічні ряди? (2 бали)

- а) без вогню пекти, байки правити, багато брати на себе, зронити сльзу;
- б) теревені правити, оповідати сон рябої кобили, боби розводити, плести сухого дуба;
- в) зробити хибний крок, зривати завісу, зорв знімати з неба, обіцяти золоті гори;
- г) міряти лозиною, наклеювати ярлики, на ногах не стояти, передбачати події.
- г) співати хвалу, підносити до небес, курити фіміам, носитися, як дурень зі ступою.

3. Знайдіть відповідність між дієслівними формами та їх термінологією (один варіант зайвий). (4 бали)

- 1. Заглушливий, задирливий, задушливий, завбачливий, квапливий.
- 2. Загрітий, заінтригований, заіскрилий, послаблений, волаючий.
- 3. Деркочеш, забур'яниться, гартуватимуться, заберімо, пасся б.
- 4. Догорати, вдаватися, екзаменуватися, полічити, віддячити.
- 5. Поділивши, придбавши, роздягаючись, марнуючи, звинувативши.
- А. Дієприкметники; Б. Дієприслівники; В. Інфінітиви; Г. Способові форми.

4. У потрібному порядку визначити алгоритм аналізу синтаксичної конструкції.

Назвати різновид речення за метою висловлювання.

↓
Визначити... (складне двокомпонентне, багатоконпонентне речення, складна синтаксична конструкція).

↓
Вказати основний спосіб зв'язку предикативних частин

↓
Визначити вид (різновид) синтаксичного зв'язку та змістові відношення між компонентами.

↓
Для складнопідрядного речення визначити головну й підрядну частини, вказати засоби їх зв'язку.

↓
З'ясувати, до чого належить підрядна частина, на яке питання відповідає, яка позиція.

Визначити вид підрядної частини (а в багатокomпонентному – назвати різновид підрядності).

↓
Виконати аналіз однієї із предикативних частини (за схемою аналізу простого речення)

↓
Пояснити розділові знаки.

↓
Накреслити схему аналізованого речення. **(10 балів)**

Часто стверджують, що українська мова, ймовірно, була основою (ядром) інших слов'янських, бо і територія сучасної України є прабатьківщиною Слов'янищини (3 пос.)

5. Оберіть правильне визначення. (1 бал)

Методика викладання української мови в школі – це...

- а) наука, що вимагає знання теоретичних засад навчання мови в школі і рекомендації найбільш ефективних методів і прийомів удосконалення мовленнєвого розвитку учнів і формування в них уявлення про мову як знакову систему;
- б) педагогічна наука, що визначає теоретичні засади навчання мови в школі і рекомендує найбільш ефективні методи і прийоми удосконалення мовленнєвого розвитку учнів і формування у них уявлення про мову як знакову систему;
- в) педагогічна наука, що досліджує теоретичні засади навчання мови в школі і формує найбільш ефективні методи і прийоми удосконалення мовних умінь і навичок учнів на всіх мовних рівнях.

6. Коментоване письмо передбачає розбір орфограм... (1 бал)

- а) перед написанням диктанту;
- б) після написання диктанту;
- в) під час написання диктанту.

7. З'ясуйте відповідність між займенниками та їхніми розрядами за значенням: (4 б.)

- 1) цей, той, такий, скільки, сей;
- 2) мій, твій, свій, наш, ваш;
- 3) весь, всякий, кожний, самий, інший;
- 4) ніхто, ніякий, ніскільки, аніщо, нічий;
- 5) абихто, щось, котрийсь, що-небудь, казна-скільки.

а. означальні; б. неозначені; в. вказівні; г. присвійні; г. заперечні.

8. До поданих архаїзмів дібрати синоніми-відповідники: (4 б.)

- 1) шуйця; 2) суший; 3) перст; 4) грядущий; 5) ланіти;
- а) палець; б) щоки; в) військо; г) наявний; г) ниви; д) майбутній, прийдешній; е) ліва рука.

Українська література з методикою її навчання

9. «Бог подібний до великого водограю, що наповнює різні начинання відповідно до того, скільки яке містить води. Над водограєм напис: «Нерівна всім рівність». Ллються з різних рурок різні начинання, що стоять довкруги водограю. Менше начинання має менше, але в тім рівне більшому, що так само повне». Ці слова належать... **(1 б.)**

- А) Г.Сковороді;
- Б) Ф.Прокоповичу;
- В) І.Мазепі.

10. Пізнавальні можливості літератури відстоювали... **(2 б.)**

11. З'ясуйте за поданим фрагментом **(2 б.)**

... потечуть

Веселі ріки, а озера

Кругом гаями поростуть,

Веселим птаством оживуть.

Оживуть степи, озера,

І не верстовії,

А вольнії, широкії

Скрізь шляхи святії

Простеляться...

назву твору та його автора:

- а) «Ісаія. Глава 35», Т.Шевченко
- б) «Рідне слово», П.Куліш;
- в) «Мойсей», І.Франко;
- г) «De libertate», Г.Сковорода.

12. Установіть відповідність між творами та їх авторами: **(4 б.)**

1 "Милість Божа"	А невідомий
2 "Повчання дітям"	Б Іларіон Київський
3 "Послання до єпископів"	В Ярослав Мудрий
4 "Слово про Закон і Благодать"	Г Іван Вишенський
	Д Володимир Мономах

13. Навчальні ситуації уроку залежать від: **(1 б.)**

- А) теми, мети, типу уроку;
- Б) рівня підготовки учнів;
- В) шкільної програми та нормативних документів.

14. Організація самостійної роботи учнів при вивченні літератури... **(10 б.)**

15. Установіть правильну відповідність у вигляді комбінації цифр і літер. За видами діяльності назвіть метод викладання літератури в школі (за класифікацією М. Кудряшова) **(4 б.)**

1. Творче читання	А) аналіз худ. тексту, постановка проблемних питань, порівняльний аналіз
2. Евристичний	Б) написання творів, запис конспекту, розповідь, лекція вчителя
3. Дослідницький	В) читання в особах, коментоване читання, заучування напам'ять
4. Репродуктивний	Г) словникова робота, бесіда за прочитаним, проведення диспуту

16. Тарас Шевченко народився ... в селі ... **(2 б.)**

Зарубіжна література з методикою її навчання

17. У грецькій міфології немає міфів про... **(1 б.)**

- А) створення світу;
- Б) загибель світу;
- В) народження богів.

18. Символічний образ чуми в однойменному романі А. Камю є уособленням ... **(1 б.)**

19. Художніми напрямами доби Просвітництва є **(2 б.):**

- А) символізм;
- Б) сентименталізм;
- В) рококо;
- Г) романтизм;
- Д) класицизм.

20. Охарактеризуйте французький реалістичний роман XIX століття. Назвіть найвизначніших представників. Визначте художні особливості, специфіку жанру **(10 б.)**.

21. Формами вивчення біографічного матеріалу в середній ланці є **(2 б.):**

- А) біографічна довідка;
- Б) біографічна розповідь;
- В) життєвий і творчий шлях;
- Г) короткі відомості про життя і творчість письменника;
- Д) нарис життя та творчості;
- Е) біографічний нарис.

22. Установіть правильну відповідність, поєднавши цифри і букви **(4 б.):**

1. Переклад	А) Самостійний твір, написаний за мотивами поетичного твору іншого автора.
2. Переказ	Б) Першотвір.
3. Переспів	В) Відтворення іншомовного тексту засобами рідної мови.

Г) Наближений до перекладу новий твір.

23. Які поетичні жанри зустрічаються у відомому збірнику творів Петрарки? (2 б.)

- А) канцони;
- Б) сонети;
- В) серенади;
- Г) мадригал;
- Д) секстини.

24. Установіть правильну відповідність між рівнями творчої педагогічної діяльності та їх визначеннями за С. Сисоевою, поєднавши цифри і букви: (4 б.)

1. Репродуктивний рівень А) вчитель на основі аналізу власного досвіду та конкретних умов педагогічної діяльності вносить корективи до своєї роботи, удосконалює, модернізує деякі елементи існуючих рекомендацій, методик;
2. Раціоналізаторський рівень Б) на основі власного досвіду і самоаналізу своєї діяльності педагог конструює власні, найбільш оптимальні варіанти розв'язання педагогічних проблем;
3. Конструкторський рівень В) вчитель підходить до розв'язання педагогічних проблем на принципово нових засадах, які відрізняються новизною, оригінальністю та високою результативністю;
4. Новаторський рівень Г) вчитель працює на основі вироблених до нього методик, рекомендацій, досвіду та обирає ті, що найбільше відповідають конкретним умовам його праці.

Теорія і практика навчання і виховання

25. Назвіть першу вищу школу на території сучасної України. (4 б.)

- А. Школа Ярослава Мудрого при Софійському монастирі.
- Б. Острозька школа.
- В. Львівська братська школа.

26. Що таке педагогіка? (4 б.)

- А. Наука про розвиток освіти, навчання і виховання підростаючого покоління з Б.найдавніших часів до сучасності.
- В. Сума знань і умінь, досвід народу у галузі виховання підростаючого покоління.
- Г. Наука про виховання, освіту і навчання, яка розвивається відповідно суспільно-Д.Економічних потреб суспільства.

27. Із поданих нижче варіантів оберіть правильне і повне визначення поняття «уява в спілкуванні». (3 б.)

- А. Уміння ставити себе на місце іншої людини.
- Б. Уміння бачити світ працю, себе, все, що відбувається очима іншої людини.
- В. Емоційно-когнітивний процес ототожнення людини з іншою людиною, групою людей.

28. Оберіть правильне визначення поняття «Переконування – це ...» (3 б.)

- А. Усвідомлена потреба особистості, яка спонукає діяти відповідно до ціннісних орієнтацій.
- Б. Процес впливу на психічну сферу людини, пов'язаний із зниженням свідомості й критичності при сприйнятті й реалізації змісту.
- В. Спосіб комунікативного впливу, при якому вихователь звертається до почуттів і досвіду дітей з метою формування у них свідомого ставлення до дійсності, змісту та норм поведінки людей.

29. Що передбачає гуманізація освіти? (3 б.)

- А. Децентралізація та регіоналізація управління системою освіти з дотриманням найбільш визначальних принципів освітньої політики української держави.
- Б. Утвердження людини як найвищої соціальної цінності, найповніше розкриття її здібностей та задоволення різноманітних освітніх потреб.
- В. Надання можливості для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, досягнення цілісності і наступності навчання та виховання.

30. Які методи належать до методів організації діяльності та суспільної поведінки. (3 б.)

- А. Привчання, приклад, вправи, заохочення, покарання.
- Б. Громадська думка, створення виховуючих ситуацій, лекція, диспут.
- В. Педагогічна вимога, привчання, вправи, доручення, громадська думка, створення виховуючих ситуацій.

Загальна кількість балів – 100 б.

Критерії оцінювання КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Даний кваліфікаційний екзамен перевіряє якість знань із навчальної дисципліни **«Теорія і практика навчання і виховання»** для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти філологічного факультету (спеціальність: **014 Середня освіта** (Українська мова і література)). Всі завдання комплексного екзамену мають професійне спрямування, вимагають від студентів інтегрованого застосування знань з усіх розділів педагогіки.

Робота оцінюється за наступним критерієм: перше завдання оцінюється в 10 балів; друге, третє, четверте, п'яте, шосте завдання – по 2 бали.

Загальна кількість – 20 балів.

Шкала оцінювання: 20-бальна.

За 20-бальною шкалою	За національною шкалою
18 -20 балів	відмінно
15 - 17 балів	добре
12 – 14 балів	задовільно
10 – 11 балів	незадовільно
0 – 9 балів	не прийнято

Критерії оцінювання

з блоку «Українська література з методикою її навчання»

Даний кваліфікаційний екзамен перевіряє якість знань із предмету **«Українська література з методикою її навчання»** для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (спеціальність 014 Середня освіта (Українська мова і література)). Всі завдання комплексного екзамену мають професійне спрямування, вимагають від здобувачів інтегрованого застосування знань з історії української літератури від початків до кінця ХХ століття та специфіки методики навчання української літератури в середніх класах.

Робота оцінюється за наступним критерієм: перше та п'яте завдання оцінюються по 1 балу; друге, третє, восьме завдання – по 2 бали; четверте, сьоме – 4 бали; шосте – 10 балів.

Загальна кількість – 26 балів.

За 26-бальною шкалою	За національною шкалою
24 – 26 балів	Відмінно
20 – 23 балів	Добре
16 – 19 балів	Задовільно
10 – 15 балів	Незадовільно
0 – 9 балів	не прийнято

Критерії оцінювання

з блоку «Українська мова з методикою її навчання»

Даний кваліфікаційний екзамен перевіряє якість знань із предмету «Українська мова з методикою її навчання» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (спеціальність 014 Середня освіта (Українська мова і література)). Усі завдання комплексного екзамену мають професійне спрямування, вимагають від здобувачів інтегрованого застосування знань із розділів української мови та специфіки методики навчання української мови в середніх класах.

Робота оцінюється за наступним критерієм: перше та друге завдання оцінюються по 2 бали; третє, сьоме, восьме завдання – по 4 бали; четверте – 10 балів; п'яте, шосте – 16.

Загальна кількість – 28 балів.

За 26-бальною шкалою	За національною шкалою
26 – 28 балів	відмінно
23 – 25 балів	добре
19 – 22 балів	задовільно
15 – 18 балів	незадовільно
0 – 14 балів	не прийнято

Критерії оцінювання

з блоку «Зарубіжна література з методикою її навчання»

Даний кваліфікаційний екзамен перевіряє якість знань із предмету «Зарубіжна література з методикою її навчання» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (спеціальність 014 Середня освіта (Українська мова і література)). Всі завдання комплексного екзамену мають професійне спрямування, вимагають від здобувачів інтегрованого застосування знань з історії зарубіжної літератури від початків до кінця ХХ століття та специфіки методики навчання зарубіжної літератури в середніх класах.

Робота оцінюється за наступним критерієм: перше та друге завдання оцінюються по 1 балу; третє, п'яте, сьоме завдання – по 2 бали; шосте, восьме – 4 бали; четверте - 10 балів.

Загальна кількість – 26 балів.

За 26-бальною шкалою	За національною шкалою
24– 26 балів	відмінно
20 – 23 балів	добре
16 – 19 балів	задовільно
10 – 15 балів	незадовільно

0 – 9 балів

не прийнято